

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta
Katedra trestního práva

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Téma: Identifikace osob podle vnějších znaků

Vedoucí diplomové práce:
Vypracovala:

RNDr. Petr Štourač
Kateřina Roučková
Národní 368
460 08 Liberec 8

Praha 2007

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem vyznačila veškeré prameny, z nichž jsem čerpala, způsobem ve vědecké práci obvyklým.

V Liberci dne 9. března 2007

.....
Kateřina Roučková

Obsah

Úvod	3
1. Pojem identifikace osob podle vnějších znaků a její význam	5
2. Odraz portrétní identifikace v platné právní úpravě	6
3. Historické kořeny portrétní identifikace	9
3.1 Období před Bertillonem	9
3.2 Alphonse Bertillon	10
3.3 Sir Francis Galton, spor antropometrie s daktyloskopií	14
3.4 Edward Richard Henry, překonání antropometrie	15
4. Klasifikace vnějších znaků osob a jejich význam	17
4.1 Anatomické a funkční znaky	17
4.2 Zvláštní znamení	17
4.3 Kvantitativní a kvalitativní znaky, základní a doplňující znaky	18
4.4 Identifikační význam vnějších znaků	19
5. Popisování osob	21
5.1 Způsoby popisování osob	21
5.1.1 Úřední popis	22
5.1.1.1 Obsah úředního popisu	23
5.1.2 Laický popis	29
5.1.2.1 Objektivní a subjektivní faktory laického popisu	30
6. Metody sestavování portrétní osoby	33
6.1 Grafická metoda	33
6.2 Metoda skládaného portrétní	34
6.2.1 Fotomontáž	35
6.2.1.1 Fotorobot	35
6.2.1.2 Metoda tzv. mozaikového portrétní ..	35
6.2.2 Identikit	36
6.2.3 MIMIC	37
6.3 Využití výpočetní techniky	37
6.3.1 PORIDOS	38
6.3.2 FACETTE	40
6.4 Plastická (Gerasimovova) metoda	40

7. Identifikace osob podle fotografie	42
7.1 Phantomas®	44
8. Změny některých portrétních prvků vlivem stárnutí	45
Závěr	48
Seznam použité literatury	51
Přílohy	53

Úvod

Identifikace osob podle vnějších znaků představuje historicky nejstarší metodu identifikace osob, s níž se setkáváme na počátku dějin kriminalistiky samotné. Mohlo by se tedy zdát, že jde o metodu dopodrobna prozkoumanou, pochopenou a zpracovanou, v níž nelze již nic zásadního objevit. I přes svou dlouhotrvající existenci si však tento obor uhájil své místo na poli kriminalistiky a jistě jej lze i nadále zdokonalovat a nalézat nové způsoby jeho využití.

I když rozvoj identifikace osob podle vnějších znaků nebyl možná natolik rychlý, jak bylo pozorováno v některých jiných modernějších kriminalistických odvětvích, nelze říci, že by se nijak neprojevil. Je pochopitelné, že tato metoda doznala v průběhu let řady změn, zejména pokud jde o různé způsoby sestavování portrétů osob, kde se ve stále větší míře uplatňuje výpočetní technika, avšak základní podstata zůstala zachována.

V současné době se lze v odborných kruzích setkat s názorem, že pojem identifikace osob podle vnějších znaků je třeba chápat v širším slova smyslu a kromě portrétní identifikace do ní zahrnout např. též daktyloskopii. Ve starší literatuře však převládá pojetí užší, které mezi vnější znaky otisky prstů neřadí a zmíněným termínem rozumí pouze portrétní identifikaci. Toto původní vymezení odpovídá i mému pohledu na věc, a proto bude-li v dalším textu použit pojem „identifikace osob podle vnějších znaků“, je jím myšlena identifikace portrétní.

Mým záměrem je zvolené téma diplomové práce pojmout co nejkomplexněji a přiblížit podstatu identifikace osob podle vnějších znaků tak, aby si čtenář mohl po přečtení následujících stránek učinit ucelený pohled na tento obor kriminalistické techniky.

Způsob členění práce odpovídá obvyklému postupu od vysvětlení pojmu a významu daného oboru, přes pojednání o jeho historii a teoretických předpokladech, k vlastní podstatě metody. Práce je rozdělena do osmi kapitol. Po úvodní části definující pojem a význam portrétní identifikace se věnuji zakotvení řešené problematiky v našem platném právním řádu a jejím historickým kořenům. V historickém výkladu se přitom zaměřím především na jednu z klíčových osobností světové kriminalistiky – Alphonse Bertillona. V následující kapitole se již zabývám podstatou metody, tj. pojmem vnějších znaků osoby (včetně zvláštních znamení) a jejich rozdělením podle různých hledisek. Dále rozebírám oba existující způsoby popisování osob, tedy popis laický a popis úřední, přičemž úřední popis osoby je vzhledem ke svému významu pro kriminalistickou praxi

pojat poněkud podrobněji. Pokračuji kapitolou o jednotlivých více či méně používaných metodách sestavování portréту osoby, kde se snažím respektovat chronologii od nejstarších technik až po současné trendy a nastínit tak cestu, jíž se vývoj v průběhu let ubíral. Přestože každou z metod popisuji samostatně, snažím se zároveň zachytit vzájemný vztah mezi nimi - rozdíly, společné rysy, uplatnění v praxi. Pokouším se též shrnout jejich hlavní výhody a nevýhody. Na závěr této poměrně rozsáhlé kapitoly se stručně zmíním o metodě plastické, která se sice používá velmi sporadicky, ale pro úplnost výkladu považuji za vhodné ji zařadit. Následující část práce se zabývá využitím fotografie při identifikaci osob podle vnějších znaků a poslední kapitola je věnována změnám některých portrétních prvků, k nimž u člověka vlivem působení času dochází.

Závěr bude patřit kromě krátkého shrnutí získaných poznatků zejména zhodnocení dnešní situace v oblasti portrétní identifikace a nejmodernějším trendům zkoumaného oboru. Konkrétně půjde o zamyšlení se nad využitím metody identifikace osob podle vzhledu, struktury a barevnosti oční duhovky, již pokládám za velmi zajímavou a do budoucna využitelnou i mimo sféru kriminalistiky.

K doplnění slovního výkladu jsem na konec práce zařadila obrazový materiál.

1. Pojem identifikace osob podle vnějších znaků a její význam

Ačkoliv v současné době existuje řada moderních vědeckých a kriminalistických metod a prostředků, zachovává si i nadále svůj význam portrétní identifikace osob (identifikace osob podle vnějších znaků).

„Portrétní identifikaci, jejíž podstatu tvoří vnější znaky člověka, je možné charakterizovat jako obor kriminalistické techniky, který se zabývá zkoumáním a popisováním vnějších znaků člověka s cílem jejich využití při pátrání po osobách a při zjišťování totožnosti neznámých osob a mrtvol.“¹⁾

Identifikace osob podle vnějších znaků je nejdéle používanou identifikační metodou. Přestože byly postupně vyvinuty dokonalejší identifikační postupy, má portrétní identifikace stále své nezastupitelné místo v kriminalistické praktické činnosti a určitě ji nelze považovat za překonanou.

Tato metoda, jejíž základy položil úředník pařížské Sureté Alphonse Bertillon, vychází z poznání neexistence osob, které by měly naprosto totožné charakteristiky tělesných znaků. I když jde o metodu ve své podstatě jednoduchou, její praktické využití je o mnoho náročnější a doposud se nepodařilo dostatečně ji rozpracovat ve všech jejích aspektech.

Portrétní identifikaci nelze upírat místo, které jí jako specifické metodě kriminalistické praxe náleží a je žádoucí věnovat jí i nadále pozornost a usilovat o její rozvoj.

---

¹⁾ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. Kriminalistika. 2. přepracované a doplněné vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s. 149

2. Odraz portrétní identifikace v platné právní úpravě

Listina základních práv a svobod ve svém čl. 7 odst. 1 zaručuje nedotknutelnost osoby a jejího soukromí. K omezení těchto práv může dojít pouze v případech stanovených zákonem. Zákony, které stanoví podmínky, za nichž lze učinit zásah do zmíněných práv v souvislosti s prováděním nezbytných identifikačních úkonů, jsou předmětem následujícího výkladu.

Nejprve uvádím výčet nejdůležitějších právních předpisů, které jsou součástí našeho platného právního řádu a v nichž se lze s problematikou identifikace osob podle vnějších znaků setkat. Řešené otázky se v první řadě týká zákon č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád). Dále je třeba zmínit zejména zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky. Ustanovení týkající se identifikačních úkonů najdeme také v zákoně č. 124/1992 Sb., o Vojenské policii, v zákoně č. 553/1991 Sb., o obecní policii či v zákoně č. 555/1992 Sb., o Vězeňské službě a justiční strážní České republiky.

Zákon č. 293/1993 Sb., o výkonu vazby stanoví povinnost obviněného strpět úkony, které souvisejí s jeho identifikací. Tutéž povinnost má i odsouzený podle zákona č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody.

Nelze opomenout ani oblast cizineckého práva, kde lze rovněž narazit na příslušná ustanovení. Jde především o zákon č. 325/1999 Sb., o azylu a zákon č. 326/1999 Sb., o pobytu cizinců na území České republiky.

Nyní se již zaměřím na některá konkrétní ustanovení současné právní úpravy, především pak na ta, jež ve své novelizované podobě vyvolala v poslední době řadu reakcí a více či méně odborných diskuzí.

§ 2 zákona č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, vymezuje úkoly policie, mezi něž patří mimo jiné i odhalování trestných činů a zjišťování jejich pachatelů.

§ 13 téhož zákona upravuje oprávnění policistů požadovat prokázání totožnosti, přičemž daná osoba je povinna výzvě policisty k prokázání totožnosti vyhovět. Odmítne-li osoba, jež podléhá zákonné povinnosti prokázat svou totožnost, tuto povinnost splnit, je policista oprávněn ji předvést k provedení potřebných služebních úkonů za účelem zjištění její totožnosti (§ 13 odst. 5). Podle § 13 odst. 6 zákona o Policii České republiky nemůže-li policista zjistit totožnost předvedené osoby na základě sdělených údajů ani v evidencích obyvatel, je oprávněn vyzvat ji, aby strpěla provedení nezbytných úkonů, jakými je sejmutí daktyloskopických otisků, pořizování obrazových záznamů, zevní měření těla a zjišťování zvláštních tělesných znamení. Měření těla a zjišťování zvláštních znamení provádí osoba stejného pohlaví nebo lékař.

Zásadní změny přinesl zákon č. 321/2006 Sb. ze dne 25. května 2006. Jedná se o novelu trestního řádu a zákona o Policii České republiky, která mimo jiné posiluje pravomoci policie při provádění identifikačních úkonů. Tato novela zejména nově zavedla možnost násilného vynucení identifikačních úkonů. § 13 odst. 7 zákona o Policii České republiky tedy stanoví, že nelze-li úkon podle odstavce 6 pro odpor osoby provést, je policista oprávněn tento odpor překonat. Způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu. Podle § 13 odst. 8 nezjistí-li policista totožnost osoby do 24 hodin od předvedení, je povinen tuto osobu propustit.

Podle § 42e odst. 1 zákona o Policii České republiky je policista, který při plnění úkolů policie nemůže získat osobní údaje, jež by umožňovaly budoucí identifikaci, jiným způsobem, oprávněn u osob obviněných ze spáchání trestného činu, u osob ve výkonu trestu odnětí svobody za spáchání úmyslného trestného činu, u osob, jimž bylo uloženo ochranné léčení nebo u osob nalezených, po nichž bylo vyhlášeno pátrání a které nejsou plně způsobilé k právním úkonům, snímat daktyloskopické otisky, zjišťovat tělesné znaky, provádět měření těla, pořizovat obrazové, zvukové a obdobné záznamy nebo odebírat genetické vzorky. Zjišťování vnějších tělesných znaků a měření těla provádí policista stejného pohlaví nebo na jeho žádost odborně způsobilý zdravotnický pracovník (§ 42e odst. 2). Nelze-li některý z uvedených úkonů pro odpor osoby provést a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon spojený se zásahem do tělesné integrity, je policista po předchozí marné výzvě oprávněn tento odpor překonat, přičemž způsob překonání odporu musí být přiměřený intenzitě odporu (§ 42e odst. 3).

§ 6 odst. 1 zákona o Policii České republiky stanoví, že při provádění služebních úkonů je policista povinen dbát cti, vážnosti a důstojnosti osob i své vlastní a nepřipustit, aby osobám v souvislosti s těmito úkony vznikla bezdůvodná újma a případný zásah do jejich práv a svobod překročil míru nezbytnou k dosažení účelu sledovaného úkonem. Při provádění služebních úkonů spojených se zásahem do práv či svobod je nutné dotčenou osobu poučit o jejích právech (§ 6 odst. 2).

Ještě uvedme, jaký dopad měla novela z května 2006 na úpravu obsaženou v trestním řádu. Ustanovení § 114 trestního řádu upravující prohlídku těla a jiné podobné úkony lze považovat za právní základ individuální identifikace osob vůbec. Jestliže je k důkazu potřeba zjistit totožnost osoby, která se zdržovala na místě činu, je osoba, o níž se jedná, povinna strpět úkony potřebné pro takové zjištění (§ 114 odst. 3). Novelou byl vložen nový odstavec 4, který stanoví, že nelze-li takové úkony pro odpor podezřelého nebo obviněného provést (a nejde-li o odběr krve nebo jiný obdobný úkon

spojený se zásahem do tělesné integrity), je orgán činný v trestním řízení oprávněn po předchozí marné výzvě tento odpor překonat. V trestním řádu tak byla na místo, kde se pojednává o specifických důkazních prostředcích, doplněna možnost provedení identifikačních úkonů - s výjimkou takzvaně intimního a invazivního odběru biologického materiálu - i bez souhlasu osoby, o níž jde. Policejní orgán potřebuje k překonání odporu podezřelého předchozí souhlas státního zástupce a je vyžadována proporcionalita mezi způsobem překonání odporu a intenzitou odporu. Podle § 114 odst. 5 je třeba osobu o možnosti takového postupu poučit.

V rámci novely doznal úpravy také § 158 trestního řádu upravující postup před zahájením trestního stíhání, konkrétně § 158 odst. 3, který uvádí demonstrativní výčet úkonů, jež je policejní orgán oprávněn provádět v rámci objasňování a prověřování skutečností důvodně nasvědčujících tomu, že byl spáchán trestný čin. Do § 158 odst. 3 písm. f) trestního řádu byla vložena slova „za podmínek stanovených v § 114“, čímž se možnost násilného vynucení rozšiřuje i na identifikační úkony prováděné ve stadiu před zahájením trestního stíhání.

Lze tedy shrnout, že novela především zavádí možnost násilně vynutit identifikační úkony jednak za účelem dokazování (tj. prokázání či vyloučení viny z trestného činu, který je předmětem obvinění) anebo zjištění totožnosti osoby (§ 114 trestního řádu) a jednak za účelem opatření potřebných podkladů k objasnění a prověření skutečností, jež důvodně nasvědčují tomu, že byl spáchán trestný čin ve stadiu před zahájením trestního řízení (§ 158 odst. 3 písm. f)). Podle zákona o Policii České republiky pak za účelem prokázání totožnosti osoby.

3. Historické kořeny portrétní identifikace

3. 1 Období před Bertillonem

V průběhu historie se měnily a utvářely metody a prostředky kriminalistické identifikace osob podle vnějších znaků. Postupně se též projevila vysoká nebezpečnost pachatelů, kteří svou činnost opakují a recidiva tak byla záhy uznána za přitěžující okolnost při výměře trestu. Bylo proto nutné vyřešit otázku, jak takového recidivistu poznat.

Ve středověku býval zločinec často poznamenán uříznutím ruky, nosu či uší nebo vypálením znamení rozžhaveným železem na čelo, rameno nebo záda. Tato znamení byla ve své době zřejmě nejspolehlivějším prostředkem k poznání recidivujícího pachatele, jelikož různé seznamy zločinců a tuláků, které jsou z řady zemí známy již od konce 15. století, nebyly většinou příliš spolehlivé. Poměrně významným krokem k doplnění nepřilíš spolehlivých seznamů zločinců byl vynález tisku, který umožnil, aby jejich podobizny vyřezané do dřeva byly tiskem rozmnožovány a šířeny.

Obr. 3. 1: John Fielding

Zdroj:

http://www.crimelibrary.com/serial_killers/history/ratcliffe_murders/3.html

dobrodružnou dráhu protřelého zločince. Dopouštěl se krádeží, loupeží, zabil učitele šermu. Byl několikrát vězněn a nejednou se mu podařilo z věznice uprchnout. Nelze se tedy divit, že když později nabídl své služby policii, setkal se díky svým zkušenostem a znalostem celého „podsvětí“ s velkým úspěchem. Byl proto pověřen vedením boje proti zločinu na území Paříže. Skupinu policistů pro boj se zločinem sestavil z bývalých trestanců, kteří se dobře orientovali v prostředí zločinců, jež zpravidla osobně znali a dokázali snadno

V roce 1771 zaznamenáváme vydání prvního pátracího oběžníku. Stalo se tak v Anglii v souvislosti s loupežným přepadením, při němž došlo k usmrcení poškozeného. Soudce John Fielding, který pátrací oběžník vypracoval, je považován také za zakladatele první známé kartotéky zločinců.

Významné místo v dějinách kriminalistiky náleží i policii francouzské – Sûrete, která vznikla v roce 1810. Za jejího zakladatele je považován Eugene Francois Vidocq (1775 – 1857), bývalý galejník, který již v dětském věku zahájil svou

Obr. 3. 2: E. F. Vidocq

Zdroj:

http://www.crimelibrary.com/serial_killers/history/ratcliffe_murders/3.html

rozpoznat i jejich typické pracovní postupy. Po smrti Vidocqa převzala francouzská Sûrete metody svého zakladatele, které byly na svou dobu značně pokrokové a některé z nich přetrvaly dodnes.

Rovněž nejstarší způsob znovupoznávání osob podle jejich vnějších znaků, spočívající v zapamatování si podoby pachatele a ve využití zafixované paměťové stopy k pozdější identifikaci, má svůj původ ve Francii. Tato metoda mohla být pochopitelně využita jen tehdy, pokud přišel policista s identifikovanou osobou do styku, což představovalo značné omezení pro význam tohoto způsobu identifikace. Policisté Sûrete se sice účastnili pravidelných obhlídek trestanců ve věznicích s cílem zapamatovat si jejich podobu, přesto však nebylo dosaženo předpokládaného efektu (tato metoda byla později převzata USA, kde se uplatňovala až do roku 1953).

Opět ve Francii vznikla i podstatně vhodnější identifikační metoda označovaná po svém zakladateli Alphonsi Bertillonovi „bertillonáž“. Blíže o ní pojednává následující kapitola.

3. 2 Alphonse Bertillon

Obr. 3. 3: A. Bertillon
Zdroj:
http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/forensics/art/3.html

Zaměříme-li se na rozvoj metod kriminalistické identifikace osob podle vnějších znaků v poslední čtvrtině 19. století, musíme narazit na osobnost Alphonse Bertillona (1853 – 1914), jehož zásluhou byla do tehdejší policejní praxe zavedena antropometrická metoda identifikace osob („bertillonáž“) a metoda slovního portréту (portrait parlé).

Vzhledem k tomu, že francouzská Sûrete používala po několik desetiletí metody svého zakladatele Vidocqa, dostala se ke konci osmdesátých let 19. století do složité situace. Počet karet evidujících zločince vzrostl v této době na 5 milionů, čímž evidence zcela pozbyla svého původního účelu. Na vině bylo zejména používání nevýstižných pojmů („malý“, „velký“, „průměrný“ apod.) při zpracovávání popisů pachatelů, jelikož takovou charakteristiku bylo možné vztáhnout na tisíce lidí. Ani daguerrotypie, fotografický proces pomocí jodovaných stříbrných desek (vynález francouzského malíře Ludvíka Daguerra z roku 1839) a později fotografie pomocí suchých desek, která od roku 1874 posloužila k modernizaci a doplnění evidence zločinců, nezabránila omylům. Od roku 1885 se k seznamům zločinců začal připojovat i seznam zvláštních tělesných znaků. Brzy se

však ukázalo, že úspěšný boj proti zločinu, a zejména proti recidivistům, předpokládá dokonalou identifikaci.

V březnu roku 1879 nastoupil do funkce pomocného písaře na pařížské policejní prefektuře Alphonse Bertillon. Stalo se tak na základě intervence jeho otce, velmi vzdělaného a vysoce postaveného muže, lékaře a prezidenta Pařížské antropologické společnosti, dr. Louise Adolphe Bertillona. Rodinu navštěvovalo mnoho významných vědců. Mladý Bertillon byl seznámen s učením Charlese Darwina a řady dalších přírodovědců, fyziologů a anatomů. Jeho otec a dědeček (biolog a matematik Achill Guillard) prováděli měření na lebkách osob různých ras a zkoumali, zda je dán vztah mezi tvarem lebky a duševním vývojem člověka. Tento výzkum Alphonse Bertillona velmi zaujal a přivedl ho i k poznatkům belgického vědce Lamberta Quételeta, který se snažil dokázat, že tělesný vývoj člověka se řídí určitými zákonitostmi. Prohlašoval, že na světě neexistují dva lidé, kteří by měli zcela identické tělesné rozměry, že velikost některých kostí se u dospělého člověka nemění, a že možnost najít dvě osoby stejné výšky odpovídá poměru 4:1.

Již v mládí se projevil Bertillonovo nadání pro matematiku a fyziku, kterou začal též studovat. Brzy však ze studií odešel a stal se bankovním úředníkem. Práce u policie, již mu později otec zajistil, nebyla nijak obtížná. Úkolem Bertillona bylo zaznamenávat popis zatčených zločinců na identifikační karty a ty pak zařazovat do nepoužívané evidence. Jednotvárnost a neúčelnost práce vedly Bertillona k úvahám, jak tehdejší nevyhovující systém zdokonalit. Podkladem pro jeho myšlenku se staly částečné znalosti antropologie a Quételetovy závěry. Bertillon začal pracovat na návrhu identifikační metody, jež byla založena na zaznamenávání čtrnácti vybraných tělesných rozměrů člověka, které se v průběhu života u zdravého jedince nemění. Zpočátku vyvolával posměch u svých kolegů i personálu věznice La Santé, kde před počátkem pracovní doby svá měření prováděl na zatčených, kteří byli předvedeni k registraci. Byl přesvědčen, že jednotlivé míry mohou sice být u různých osob totožné, ale nikdy ne čtyři nebo pět rozměrů současně.

Výsledky svých dosavadních měření ještě v srpnu 1879 shrnul a písemně zpracovaný návrh na řešení problému s identifikací zločinců odeslal policejnímu prefektovi Louisi Andrieuxovi. Nejprve se Bertillonem navržený identifikační systém setkal s velkou nevolí a opovržením ze strany nadřízených policejních úředníků. Jejich nezáměr byl dán především neschopností Bertillona srozumitelně vyložit podstatu metody, takže základní myšlenka návrhu zůstala zpočátku nepochopena. Až Bertillonův

otec po prostudování předložených materiálů pochopil podstatu metody svého syna a sám se pokusil vysvětlit prefektovi význam návrhu. Andrieux však své zamítavé rozhodnutí nezměnil, a proto nezbývalo, než vyčkat do nástupu nového policejního prefekta. Mezitím Bertillon přemýšlel, jak by svou antropometrickou metodu vylepšil a rozhodl se zredukovat počet evidovaných tělesných rozměrů na jedenáct, a to na měření:

1. výšky těla vstaje
2. výšky těla vsedě
3. šířky rozpětí paží
4. délky hlavy
5. šířky hlavy
6. délky pravého ucha
7. šířky pravého ucha
8. délky prostředníku levé ruky
9. délky prsteníku levé ruky
10. délky předloktí levé ruky
11. délky levého chodidla.²⁾

Počet pravděpodobnosti výskytu dvou zcela stejných jedinců se tak snížil na poměr 4 191 304:1. Bertillon tvrdil, že doposud prováděné popisy nejsou dostatečně propracovány a že identifikace podle Vidocqovy metody (tzv. identifikace „okem“) přináší celou řadu omylů, zatímco zjišťování určených tělesných rozměrů představuje jistotu při identifikování osoby.

Teprve po nástupu nového policejního prefekta do funkce dostal Bertillon možnost prokázat účinnost své metody v praxi. Byli mu přiděleni dva asistenti, samostatná místnost a tříměsíční lhůta, během níž měl přesvědčit, že za pomoci antropometrie bude schopen identifikovat recidivistu. Krátce před uplynutím lhůty, dne 20. února 1883 se mu podařilo identifikovat zloděje lahví, který byl zhruba dva měsíce předtím zatčen za stejný čin a podroben měření. Šlo o prvního pachatele identifikovaného Bertillonovou metodou. Původně tříměsíční zkušební lhůta byla prodloužena na neurčito a do konce roku 1883 umožnila nová metoda identifikaci 49 recidivistů. Antropometrie začala být používána také při identifikaci mrtvol neznámé totožnosti. V roce 1884 byl Bertillonův identifikační systém zaveden ve francouzských věznicích k registraci vězňů a roku 1888

---

²⁾ STRAUS, J. a kol. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem (do roku 1939). 1. vydání. Praha: Vydavatelství POLICE HISTORY, 2003, s. 49, 50

byl Alphonse Bertillon jmenován do funkce ředitele identifikačního oddělení pařížské policejní prefektury.

Pro antropometrický systém identifikace osob podle vnějších znaků se vžilo pojmenování bertillonáž. Metoda byla založena na antropologické teorii, která vycházela z předpokladu, že po ukončení fyzického vývoje člověka zůstávají u zdravého jedince některé jeho tělesné rozměry dále neměnné a že není možné nalézt dvě osoby s naprosto stejnými rozměry všech měřených částí těla. Bertillonáž spočívala v měření jedenácti stanovených částí lidského těla (obr. 1 - 5) a evidování všech získaných rozměrů na jediné antropometrické kartě. Jestliže bylo třeba identifikovat neznámou osobu, byla tato podrobena měření a zjištěné údaje byly porovnány s evidencí (obr. 6). Bertillon zavedl jednoduchý klasifikační systém pro řazení jednotlivých záznamů, který záležel v roztřídění karet podle délky hlavy do tří tříd a umožňoval tak rychlé vyhledání příslušné karty a zjištění, zda míry identifikované osoby jsou již registrovány či nikoliv.

Bertillon si uvědomil, jak důležitý je přesný popis pro kriminalistiku a doplnil antropometrické údaje na kartě i podrobným popisem měřené osoby, tj. slovy vyjádřeným obrazem osoby. Tuto metodu pojmenoval „portrait parlé“ (doslova „mluvící obraz“). Vycházela z již dříve známé metody popisování osob, avšak Bertillon ji propracoval do nejmenších detailů. Pro každou vybranou část lidského těla vytvořil soustavu všemožných tvarů, úhlů, zbarvení apod., čímž vytvořil jednoduchý metodický návod, jak výběrem nejpřiléhavějších charakteristik dosáhnout co nejvěrnějšího vykreslení obrazu popisované osoby (obr. 7). Cílem Bertillona bylo co nejvíce minimalizovat subjektivní pohled popisujícího, a tak škála vzorů, z nichž bylo možno vybírat, byla skutečně velmi široká – např. u nosu stanovil více než třicet různých tvarů. Součástí karty byl i popis zvláštních znamení. Přestože byl slovní portrét mnohokrát upravován, týkaly se tyto pozdější úpravy vesměs jen dílčích otázek a podstata metody přetrvala nezměněna dodnes.

Popis slovní doplnil Bertillon ještě dvěma fotografiemi obličeje - „en face“ a „en profil“ (obr. 8). K usnadnění procesu fotografování zkonstruoval speciální otočnou židli. Později používal i detailní fotografie, kdy se zaměřil na jednotlivé portrétní prvky, např. uši či nos (obr. 9).

Lze tedy shrnout, že právě Alphonse Bertillon jako první využil vědeckých poznatků ke kriminalistické identifikaci osob, zasloužil se o prosazení fotografie do

kriminalistické praxe a v neposlední řadě založil i první kriminalisticko-technickou laboratoř na světě.

Rozvoj nové identifikační metody zasáhl také tehdejší československou kriminalistiku. Na pražském policejním ředitelství byla antropometrie zavedena v roce 1900. Avšak vzhledem k tomu, že k pochopení a následnému využití Bertillonova systému bylo nutno absolvovat speciální antropometrický kurz, se u nás tato metoda příliš neujala a poslední měření proběhlo v září roku 1908.

Bertillonáž se stala na několik let vůdčím systémem identifikace osob téměř po celém světě. Přestože byly v té době navrhovány i jiné identifikační metody – např. odontometrie (identifikace osob podle zubů), kraniometrie (identifikace vycházející z rozměrů lebečních kostí), identifikace osob podle tvaru očí nebo žil na hřbetu ruky – žádné z nich se nepodařilo prosadit na úkor bertillonáže.³⁾ Překonat ji dokázala až daktyloskopie.

3. 3 Sir Francis Galton, spor antropometrie s daktyloskopií

Angličan Francis Galton (1822 – 1911) sice vystudoval medicínu, ovšem v praxi se povolání lékaře nikdy nevěnoval. Zaujala ho antropologie a problematika dědičnosti (Galtona v tomto směru ovlivnil zejména jeho bratranec Charles Darwin).

V roce 1888 se londýnský Královský ústav dozvěděl o bertillonáži a začal se o ni blíže zajímat. „Royal Institution“ požádala Sira Galtona jako jednoho ze svých členů o přednášku, v níž by vysvětlil principy Bertillonovy identifikační metody. Galton se však při přednášce nezaměřil pouze na bertillonáž, ale pojal ji jako obecné pojednání o identifikaci, takže se předmětem jeho výkladu staly i některé další identifikační systémy včetně daktyloskopie (identifikace osob podle obrazců papilárních linií).

Ačkoliv se očekávalo, že Galton jako dlouhodobý stoupenec antropologie a antropometrie se přidá na stranu Bertillona, nestalo se tak, a nadále se věnoval již jen využití otisků prstů při identifikaci osob.

Spor dvou význačných osobností: Alphonse Bertillona a Sira Francise Galtona lze označit za spor identifikačních metod: antropometrie a daktyloskopie. Ještě v roce 1888 navrhl Galton Bertillonovi spojení obou systémů. Setkal se však se zamítavým postojem a neuspěl ani při svém druhém pokusu o dva roky později. Zaznívaly argumenty, že

---

³⁾ STRAUS, J. a kol. Úvod do kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004, s. 16

daktyloskopie je pro policejní zaměstnance obtížná a je k ní třeba odborníků. Za problém bylo označováno i čištění prstů.

V roce 1893 sestavilo britské ministerstvo vnitra komisi, kterou pověřilo úkolem vypracovat zprávu o různých způsobech identifikace osob. Následujícího roku pak byl v Anglii na základě závěrů této komise zaveden identifikační systém vytvořený spojením antropometrie a daktyloskopie. Podle tohoto systému byly kromě délky a šířky hlavy, levého prostředníku, levého předloktí a levé nohy, evidovány též otisky všech deseti prstů rukou. Součástí byl dále popis osoby doplněný fotografiemi.

V této době zahrnul některé otisky prstů do svého systému i Bertillon (obr. 10). Bertillonův systém se poměrně rychle rozšířil v řadě evropských, ale i mimoevropských států, zatímco registrace otisků všech deseti prstů se zpočátku uplatňovala pouze v Anglii. Na policejním kongresu v roce 1897 v Berlíně, kterého se zúčastnili zástupci např. z Vídně, Budapešti, Rotterdamu či Bukurešti, bylo ujednáno zavedení antropometrických karet doplněných po vzoru Bertillona o jím určené otisky. Současně byla dohodnuta vzájemná výměna těchto karet mezi jednotlivými účastenskými státy.

3. 4 Edward Richard Henry, překonání antropometrie

Významnou úlohu při prosazování daktyloskopie sehrál kalkatský policejní inpektor a pozdější londýnský policejní prezident Edward Richard Henry (1850 – 1931). Když v roce 1895 trávil svou dovolenou v Evropě, navštívil Galtona, aby se seznámil s výsledky jeho daktyloskopického výzkumu. Při zpáteční cestě a po svém návratu do Indie přemýšlel o nové metodě a rozhodl se ji zavést do praxe, neboť jak správně předpokládal, bude antropometrie postupně překonána a nahrazena právě daktyloskopií. V roce 1897 již byly dobře rozpoznatelné slabiny antropometrické metody. Šlo především o nepřehlednost systému v důsledku obrovského nárůstu počtu evidovaných antropometrických karet. Další problém představovalo nedostatečně přesné měření jednotlivých tělesných rozměrů a jeho závislost na subjektivním přístupu úředníka, jenž měření prováděl. Je třeba uvést i to, že systém nebyl vhodný k identifikaci žen (vzhledem k některým fyziognomickým odchylkám) ani mladistvých, jejichž tělesný vývoj ještě nebyl ukončen. Henry těchto nedostatků Bertillonova systému využil při odůvodnění návrhu směřovaného vůči indické vládě, aby byla vytvořena nezávislá komise, která by zhodnotila, jaká z obou identifikačních metod je vhodnější. Jeho návrhu bylo vyhověno a komise dospěla k závěru, že celkově lepší metodou je

daktyloskopie, která byla posléze zavedena v celé britské Indii, zatímco antropometrie byla odstraněna. Indie tak bývá považována za „kolébku moderní daktyloskopie“.⁴⁾

Jelikož se nová identifikační metoda záhy osvědčila, byl Henry povolán do Anglie, aby ji zavedl i do tamější policejní praxe. V roce 1901 tak byla bertillonáž definitivně opuštěna i v Anglii a jejích koloniích a jediným identifikačním prostředkem se stala daktyloskopie.

Zanedlouho poté se otázkami zavedení a rozvoje daktyloskopie začaly zabývat i policejní organizace v mnohých dalších státech. Od roku 1902 byla používána v USA, o rok později se začala uplatňovat v Německu. V roce 1914 byla antropometrie používána pouze ve Francii, Lucembursku, Monaku, Rumunsku, Alžíru a Mexiku. V ostatních státech se používala již jen daktyloskopie.⁵⁾

Bertillon až do své smrti 13. února 1914 úporně bránil svou antropometrickou metodu a nebyl schopen smířit se s jejím překonáním daktyloskopií, což dokládá i známý případ krádeže obrazu *Mony Lisy* z Louvru v roce 1911. Po pachateli tehdy sice zůstal na zanechaném rámu otisk prstu, ale protože francouzská policie nepoužívala daktyloskopický systém, nebylo možno příslušný otisk v registru měrných karet nalézt. Necelé tři roky poté zadržela italská policie pachatele, jenž měl u francouzské policie založenou antropometrickou kartu i s otisky, která byla pořízena v souvislosti s případem krádeže peněženky.

Teprve Bertillonova smrt odstranila poslední překážku bránící zavedení daktyloskopie v několika málo zbývajících zemích, zejména ve Francii. Na mezinárodním policejním kongresu konaném v Monaku roku 1914 byla na návrh Bertillonova nástupce Davida daktyloskopie oficiálně uznána jako identifikační prostředek.

I přesto, že byl Bertillonův způsob identifikace osob nakonec opuštěn, nelze mu upírat významné místo v dějinách kriminalistiky, pro niž byl nepochybně přínosem.

---

⁴⁾ STRAUS, J. a kol. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem (do roku 1939). I. vydání. Praha: Vydavatelství POLICE HISTORY, 2003, s.157

⁵⁾ STRAUS, J. a kol. Úvod do kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004, s. 13

4. Klasifikace vnějších znaků osob a jejich význam

Portrétní identifikací osob rozumíme identifikaci osob podle vnějších znaků. „Pod pojmem vnější znaky osoby se rozumí souhrn anatomických a funkčních znaků osoby, její zvláštní znamení, nápadné znaky a tetování.“⁶⁾

4.1 Anatomické a funkční znaky

Vnější znaky osob lze dělit na znaky anatomické (statické), funkční (dynamické) a na zvláštní znamení.

Pro popis anatomických znaků je zřejmě nejvhodnější, je-li popisovaná osoba v klidu – ve statické situaci. Tyto znaky lze hodnotit i na základě poznatků získaných z fotografie. Patří mezi ně znaky celkové stavby těla (např. tělesná výška, hmotnost), hlavy, obličeje a jeho částí.

Dynamické (funkční) znaky se hodnotí při pohybu osoby a jsou projevem dynamického stereotypu. Projevují se např. při pohybu svalů (charakteristika chůze, třes, mimika) nebo jednotlivých orgánů lidského těla (charakter hlasu) a jsou dány zvláštnostmi anatomické stavby těla. Řadíme sem i znaky, jež vznikly na základě získaných návyků, jako např. gestikulace, různé mimoděčné pohyby, držení těla, slovní projev osoby.

4.2 Zvláštní znamení

Hned v úvodu je třeba předeslat, že pojem zvláštních znamení je velmi nejednoznačný a lze jej vykládat různými způsoby. Někdy se můžeme setkat též s označením nápadné znaky. Jde v podstatě o synonymum.

„Zvláštními znameními jsou takové vnější znaky, které vznikají jako anomálie buď vrozené anebo získané během života.“⁷⁾ Anomálií vrozenou je např. rozštěp patra, zvláštní znamení, která člověk nabývá v průběhu svého života, jsou např. jizvy všeho druhu (způsobené např. zraněním, popálením či opařením, jizvy po akné, po neštovicích, po chirurgickém zákroku apod.), vrásky, tetování, tzv. piercing – ozdoby v uších, nose, rtech, obočí apod. Z hlediska svého zastoupení v populaci jsou tyto specifické znaky velmi málo frekventované a pravděpodobnost jejich výskytu u více

---

⁶⁾ SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminálnístika. Kriminálnístikotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 44

⁷⁾ SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminálnístika. Kriminálnístikotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 45

osob je nízká. Zvláštní znamení mohou být jak znaky anatomickými, tak funkčními. Mezi anatomická zvláštní znamení patří např. různá zkřivení páteře, amputované a zchromlé části těla, srostlé prsty na nohou či rukou, jizvy, mateřská znaménka, bradavice, atypické zbarvení pokožky nebo vlasů apod. K funkčním zvláštním znaméním lze řadit např. kulhání, tiky, způsob držení hlavy a další. Pro kriminalistickou praxi mají význam především taková zvláštní znamení, která existují na běžně viditelných, oděvem nezakrytých částech lidského těla, což má význam zejména pro eventuální pátrání po osobách. V popisech osob se tak uvádějí zejména zvláštní znamení na hlavě, obličeji, krku a rukou.

Důležitým identifikačním znakem je tetování (obr. 11 – 13). „Tetováž – ozdobná pigmentace kůže nebo sliznice; je trvalá. Vzniká jejich záměrným poraněním a vpichováním barvy.“⁸⁾ Lze však namítnout, že trvalost je v případě tetování poněkud sporná, neboť obrazy či znaky vtetované do kůže je možné částečně odstranit. Tetování tak nelze označit za naprosto trvalý individuální znak. I po odstranění tetování je však možné místo, kde se tetováž nacházela více či méně snadno rozpoznat, a to díky odlišnému vzhledu plochy upravené kůže a kůže ostatní (obr. 14). I takový znak je třeba považovat za určitý identifikační prostředek. Starý vtetovaný obrazec může být též překryt obrazcem novým, výraznějším (tetování totiž po delší době bledne, obrysy obrazce ztrácejí svou původní ostrost a postupně mizí), ale i tehdy lze důkladným zkoumáním rozpoznat tetování staré nebo jeho části. Vzhledem k tomu, že tetování lze poměrně přesně a výstižně popsat a zobrazit, hraje jako prostředek identifikace zvlášť významnou roli.

Existují i nejrůznější formy krátkodobého tetování. Tento způsob zdobení těla se díky své omezené trvanlivosti stal v posledních letech oblíbenou záležitostí především u žen. Vzhledem ke svému přechodnému charakteru má však pro identifikaci osoby pouze okrajový význam.

4.3 Kvantitativní a kvalitativní znaky, základní a doplňující znaky

Z hlediska způsobu hodnocení vnějších znaků je možné tyto rozdělit na znaky metrické (kvantitativní) - jsou to např. vzdálenost očí, výška obličeje a další znaky, jejichž hodnoty získáváme měřením – a znaky morfologické (kvalitativní), které metricky vyjádřit nelze – např. obrys obličeje, tvar očí, průběh hřbetu nosu, tvar rtů.

---

⁸⁾ Kol. autorů. Encyklopedický slovník. 1. vydání. Praha: Odeon, 1993, s. 1 108

Identifikovat osobu podle vnějších znaků lze proto, že každý člověk má takový souhrn kvantitativních a kvalitativních znaků, jež se vyskytují pouze u něho a není možné, aby existovali lidé, s naprosto stejným komplexem morfologických a metrických znaků.

Souhrn kvantitativních a kvalitativních znaků charakterizujících zevnějšek člověka lze dále klasifikovat, a to z hlediska jejich podstaty a významu pro určení totožnosti osoby. Rozlišujeme tak vlastní (základní) vnější znaky a znaky doprovodné (doplňující). Základními znaky jsou již uvedené znaky anatomické a funkční, nápadné znaky a zvláštní znamení. K doplňujícím znakům patří především znaky oděvu, různých doplňků a dalších předmětů (např. šperky, hodinky, zavazadlo). Zatímco základní znaky patří neoddělitelně k dané osobě a charakterizují podstatu jejího zevnějšku, znaky doplňující nejsou vždy nutně spjaty s danou osobou, a tak jsou jen nepřímým vyjádřením jejího zevnějšku.

4. 4 Identifikační význam vnějších znaků

Jednotlivé vnější znaky člověka mají odlišnou identifikační hodnotu. Identifikační význam závisí jednak na relativní stálosti, jednak na individuálnosti (neopakovatelnosti) vnějších znaků.

Pokud jde o časovou stálost jednotlivých vnějších znaků člověka, považujeme za nejstálější anatomické znaky, jež jsou spojeny s kosterním systémem člověka. U těchto znaků nedochází v průběhu vývoje jedince k významným změnám. Stálý je i vzhled ušního boltce s výjimkou lalůčku. Také barva očí se zpravidla nemění. Naproti tomu některé jiné vnější znaky jsou relativně málo stálé, např. tělesná hmotnost, vzhled pokožky vlivem procesu stárnutí, oblast čelistí v důsledku ztráty zubů, bohatost vlasů a jejich barva, vzhled vousů apod. Ke změnám vnějších znaků může někdy dojít velice rychle, především v souvislosti s úrazy či chorobami, ale i v důsledku různých chirurgických zákroků (např. kosmetické úpravy obličeje, odstranění mateřských znamének).

Jak již bylo uvedeno, identifikační význam vnějších znaků se odvíjí nejen od jejich stálosti, ale závisí též na četnosti jejich výskytu u různých osob. Čím vzácněji se určitý znak v lidské populaci vyskytuje, tím je pochopitelně jeho identifikační hodnota vyšší a naopak znaky, které jsou velmi rozšířené, mají pro kriminalistickou identifikaci význam menší. Anatomické znaky jsou považovány za významnější pro identifikaci nežli znaky funkční, nejvýše jsou pak hodnoceny nejrůznější nápadné znaky a zvláštní znamení.

Vnější znaky osoby lze přesně a výstižně popsat a získat tak obraz této osoby vyjádřený slovy (slovní portrét), tj. popis osoby. Tím dochází k zajištění významného prostředku k její identifikaci.

5. Popisování osob

Identifikace osob podle vnějších znaků je založena na správném a výstižném popisu osob.

„Správný a výstižný popis osob je v kriminalistice důležitý nejen pro provádění některých vyšetřovacích úkonů a pro pátrání po osobách, ale i přímo k individuální identifikaci, tj. k určení totožnosti např. zadržené osoby nebo nalezené mrtvoly.“⁹⁾

Popis jako prostředek individuální identifikace se zaměřuje především na morfologické znaky, jelikož často je třeba provést tuto identifikaci po uplynutí mnoha let. Předmětem zkoumání jsou proto zejména takové vnější znaky, které se v souvislosti se stárnutím, změnami prostředí či životních podmínek relativně nemění, nebo se mění jen zanedbatelně.

V případě pátrání po hledaných osobách jsou popisovány hlavně znaky obecné (tělesná výška, tvar postavy a obličej, barva očí a vlasů, zdánlivé stáří) a zvláštní pozornost je věnována nápadným znakům a zvláštním znamením. Popis hledané osoby bývá obvykle doplněn doprovodnými vnějšími znaky.

Věda, která se mimo jiné zabývá popisem a hodnocením znaků lidského těla, se nazývá antropologie. Antropologické metody, jimiž se stav lidského těla hodnotí, můžeme rozdělit na antropometrické (somatometrické) a somatoskopické. Zatímco antropometrie vyjadřuje vnější znaky osob délkovými mírami, úhly, obvody, hmotností apod., somatoskopie zkoumá velikost, vývoj či absenci určitého znaku. Identifikační systém zavedený do kriminalistické praxe Alphonsem Bertillonem byl založen převážně na antropometrii. I když se obě metody zpravidla kombinují, bývá popis osoby obvykle omezen na somatoskopii.

5. 1 Způsoby popisování osob

Podle toho, jakým způsobem se popisování osob uskutečňuje, resp. podle subjektů, které tento popis provádějí, rozlišujeme popis úřední a popis laický.

Laický popis podávají zpravidla svědkové nebo poškozené osoby, tedy často lidé bez jakýchkoli odborných znalostí, což je jedním z důvodů, proč tato forma popisu postrádá větší přesnost a úplnost výsledku pozorování osoby. Významnou úlohu sehrávají také okolnosti, za nichž k pozorování došlo – např. pozorování neznámé osoby za snížených světelných podmínek a pouze po krátkou dobu apod.

⁹⁾ PJEŠČAK, J. a kol. Kriminalistika. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1978, s. 114

Úřední popis vzniká naopak v ideálních podmínkách jako výsledek přímého pozorování popisované osoby úřední osobou, zpravidla kriminalistickým technikem, jenž prošel odbornou přípravou a má možnost využití nejrůznějších technických pomůcek.

5. 1. 1 Úřední popis

Úřední popis je základní formou popisu osoby pro potřeby kriminalistické praxe. Vyhotovuje jej úřední osoba speciálně k tomu vyškolená, zpravidla kriminalistický technik, který má nejen potřebné odborné znalosti a umí použít přesnou odbornou terminologii, ale je za tímto účelem vybaven i řadou technických pomůcek jako jsou různá měřidla, váhy, vlasové vzorkovnice či vzorkovnice barev očí apod. Hlavně pak disponuje také dostatkem času potřebným k tvorbě popisu osoby, přičemž popisovanou osobu pozoruje za optimálních podmínek v úřední místnosti k tomu určené.

Výhodou úředního popisu je tedy skutečnost, že jeho zpracovatel má možnost si popisovanou osobu důkladně a zblízka prohlédnout, pozorovat ji ze všech stran a za denního světla. Může s ní hovořit a sledovat tak způsob její mluvy, gestikulaci, mimiku apod. Dále má možnost požádat popisovanou osobu o ukázkou chůze a zachytit tak případné zvláštnosti (např. kulhání).

Při vytváření popisu je nutné posuzovat jak kvalitativní, tak i kvantitativní stránku jednotlivých znaků, přičemž je třeba zaznamenat i relativní hodnocení popisovaného znaku, tj. vnímat jeho velikost ve vztahu k celku (např. horní končetiny normální délky budou u osoby s podprůměrnou tělesnou výškou působit dojmem zjevné disproporce). Aby bylo dosaženo přesného a výstižného popisu, musí popisovaná osoba stát.

Za účelem odstranění nebo alespoň minimalizace subjektivně vznikajících rozdílů byl vytvořen jednotný systém popisování osob, který stanoví zásady, jejichž zachování zajišťuje jednotný a systematický postup při klasifikaci a charakteristice jednotlivých znaků a dává možnost vyvarovat se různých chyb či nepřesností – není dovoleno používat nekonkrétní, vágní pojmy, např. normální, běžný, souměrný, nesouměrný apod. Jednotný systém popisování osob vymezuje jednotlivé části lidského těla a obličej, na něž je nutno se při popisu soustředit, určuje způsob jejich vyhodnocování, stanoví terminologii, již má být užito. Z velké části jsou tyto termíny určeny zcela jednoznačně a je nutné je přesně dodržovat. U některých vnějších znaků je však v dispozici zpracovatele popisu, jak se s charakteristikou jejich zvláštností

vypořádá, přičemž musí dbát na to, aby byla dostatečně přesná a výstižná. Takovými znaky jsou např. různá zvláštní znamení, zvláštnosti mluvy, způsob chůze apod.

Úřední popis je zpracováván předepsanou formou do předtištěného formuláře. Tento formulář obsahuje samostatné rubriky pro identifikační údaje popisované osoby, pro popis celé postavy a jejích jednotlivých částí, pro chůzi a držení těla, pro zvláštnosti mluvy, pro popis zvláštních znamení. Vyplněný tiskopis se stává součástí kriminalistických evidencí.

I přesto, že se úřední popis uskutečňuje za optimálních podmínek a za využití jednotného systému popisování osob, nelze zcela vyloučit působení subjektivních faktorů, kdy i úřední popis téže osoby může být vlivem zcela individuálních pozorovacích a reprodukčních schopností v některých detailech odlišný (např. jde-li o charakteristiku barvy).

5. 1. 1. 1 Obsah úředního popisu

Jak již bylo zmíněno v předchozí kapitole, úřední popis je zpracováván na předepsaných tiskopisech, které obsahují předtištěné rubriky sloužící k verbálnímu vyjádření jednotlivých vnějších znaků popisovaného subjektu.

Až do zavedení automatizovaného daktyloskopického identifikačního systému (AFIS) v roce 1994 byl popis osoby v naší kriminalistické praxi uváděn na rubu dekadaktyloskopické karty. Tato daktyloskopická karta zobrazovala na jedné straně otisky všech deseti prstů, na druhé straně pak obsahovala popis konkrétní osoby, jehož jednotlivé prvky následovaly v určitém logickém pořadí, a také podpis této osoby. Spolu s příslušnou jmennou kartou a fotografií tvořila základní kartu evidence osob, na kterou navazovaly i další evidenční systémy.

Po stránce obsahové i z hlediska rozsahu však tento formulář zastaral a stal se nevyhovujícím pro potřeby současné kriminalistiky. Proto se dnes již u nově popisovaných osob nepoužívá.

Poté, co byl do tuzemské policejní praxe zaveden daktyloskopický systém AFIS, čemuž pochopitelně předcházely změny nejen organizační a metodické, ale i v oblasti legislativy, bylo nutné přejít na nový typ tiskopisu, a tím tedy i na novou formu úředního popisu, který je charakteristický zejména tím, že klade větší důraz na zvláštní znamení.

Úřední popis zpracovaný na příslušném tiskopise se stává součástí kriminalistické evidence nesoucí označení NTC (Nápad trestné činnosti). Evidenci NTC tvoří pět

navzájem propojených databází: databáze událostí, poškozených, stop, pachatelů a věcí. Databáze pachatelů zahrnuje jejich popisy včetně případných popisů následně získaných či upřesněných. Celý systém lze plně zpracovávat pomocí výpočetní techniky. Formulář úředního popisu osoby určený pro systém NTC jsem zařadila do přílohové části diplomové práce (obr. 15).

Úřední popis obsahuje zpravidla popis následujících vnějších znaků osoby:

- **Tělesná výška** se zjišťuje zásadně měřením bosé osoby vstojе, v případě mrtvoly či osoby bezvládné se měření provádí ve vodorovné poloze pokládáním měřidla vedle těla. Pokud není možno změřit osobu naboso, měříme ji obutou a od získané hodnoty pak odečítáme výšku podpatků. Je třeba mít na paměti skutečnost, že se výška těla v průběhu dne mění, a to zhruba o dva, tři, někdy i více centimetrů v závislosti na fyzickém zatížení. Důsledkem větší tělesné zátěže je sesedání meziobratlových plotének a obvyklá tělesná výška se obnovuje až následujícího dne po dostatečném odpočinku. Tělesnou výšku člověka lze považovat za nejobecnější vnější znak sloužící k identifikačním účelům, jelikož se po ukončení tělesného vývoje většinou dlouhodobě nemění a v podstatě ji není možné změnit. Pouze v souvislosti s vyšším věkem nebo v důsledku některých chorob může podléhat určitým změnám.
- **Tělesná hmotnost** je zjišťována vážením osoby, a to pouze v nejnútnejším oděvu. Jestliže to není možné, odečteme od získané hodnoty přibližnou hmotnost oblečení. Jen v krajním případě můžeme určit tělesnou hmotnost odhadem, nebo zaznamenat hmotnost uvedenou popisovaným subjektem. Lze poznamenat, že uvádění hmotnosti s přesností větší nežli jeden kilogram je pro kriminalistickou identifikaci prakticky bez významu. Obecně bývá informační hodnota tělesné hmotnosti označována za relativně nízkou, jelikož hmotnost člověka se může poměrně rychle a dost podstatně změnit.
- Při popisování **postavy** daného člověka se zaměřujeme na jeho celkový vzhled, na tělesné proporce popisované osoby (obr. 16). Hodnotíme tedy vzájemný poměr mezi výškovými a šířkovými rozměry jednotlivých částí těla, především pak vzájemné proporce hrudníku a břicha (obr. 17). Jedná se o poměrně stálý identifikační znak, jehož využitelnost se zvyšuje spolu s jeho rostoucí nápadností, zvláštností. Za zvláštní v tomto smyslu můžeme považovat postavu např. výjimečně hubenou či naopak mimořádně obézní.

- **Zdánlivé stáří** je uváděno pouze v případě, že nepoměr mezi skutečným fyzickým věkem osoby a jejím vzhledem je na první pohled nápadný a mohl by vést k omylu. Je třeba zmínit, že jde o znak, jehož posouzení bude do značné míry záviset na subjektivním hodnocení zpracovatele popisu.
- **Tvar hlavy** se posuzuje při pohledu zepředu (en face). Je jedním z nejdůležitějších vnějších znaků pro identifikaci osob. Jeho výstižné vyjádření slovy však bývá komplikované.
- **Tvar lebky** hodnotíme při pohledu z profilu. Problémem při popisu tohoto bezesporu důležitého identifikačního znaku bývá opět jeho dostatečně přesné slovní vyjádření.
- **Tvar obličeje** odpovídá tvaru hlavy (obr. 18). Pro účely popisu je obličej „ohrazen přirozenou hranicí vlasů, spánkovými a lícními kostmi, úhly dolní čelisti a bradou“¹⁰⁾ Při popisování obličeje se uvádí nejen jeho celkový tvar a plnost, ale pozornost je věnována také jeho barvě, a to pokud možno barvě přirozené (nikoli např. po opálení). Dále popisujeme vrásky a jejich umístění (v okolí očí, nosu či úst), hloubku a délku, různé kosmetické vady, choroby, tukové vrstvy, pihovatost (barva a velikost pih, jejich poloha a hustota), důlky na bradě, tvářích, jizvy a případné jiné zvláštnosti obličeje.
- **Vlasy** posuzujeme podle jejich barvy, tvaru, hojnosti (hustoty), střihu a účesu. Dále je třeba uvést eventuální zvláštnosti, za něž se považují např. různé lysiny, paruky, ostrůvky vlasů odlišné barvy, obarvení či odbarvení vlasů (pak se uvádí barva původní i umělá) apod. Obdobným způsobem se hodnotí také vousy, které však nemají z hlediska identifikace větší význam, jelikož si je jejich nositel může kdykoliv oholit či jinak upravit. Při určování barvy vlasů slouží jako technická pomůcka vlasová vzorkovnice (obr. 19). Vzhledem k tomu, že v případě obarvených nebo odbarvených vlasů lze původní barvu zjistit u jejich kořínek, je informační hodnota barvy vlasů jako identifikačního znaku vysoká. Ostatní charakteristiky však zdaleka nemají takový identifikační význam. Účes a střih může být velmi snadno a rychle změněn. V důsledku různých vlasových úprav (kadeření, narovnávání vlasů apod.) lze dosáhnout změny původního tvaru vlasů. Holohlavost – ať částečnou či úplnou – ale i vlastní vlasový porost je možno skrýt parukou.

¹⁰⁾ STRAUS, J. a kol. Kriminální technika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005, s. 58

- **Čelo** se hodnotí zejména z hlediska proporcionality vzhledem k celému obličejí. Popisuje se výška čela, jež je posuzována ve vztahu k celkové délce hlavy, a šířka čela, která je hodnocena podle poměru k šířce obličeje (obr. 20). Součástí popisu je dále také sklon a klenutí čela, případné zvláštnosti (např. výrazné nadočnicové oblouky) a v neposlední řadě i vrásky, u nichž se uvádí jejich počet, tvar velikost a hloubka (obr. 21).
- **Obočí** je posuzováno podle tvaru, sklonu, hustoty a vzdálenosti (obr. 22). V případě, že se barva obočí liší od barvy vlasů, bude i tato charakteristika součástí popisu. Ohledně vzdálenosti obočí může být významným znakem obočí srostlé. Důležité budou i další zvláštnosti jako např. obočí nepravidelně rostlé (např. s lysými ostrůvky) či atypicky tvarované, obočí vyholené, různobarevné nebo s barevnými skvrnami, velmi husté obočí apod.
- Důležitým vnějším znakem jsou **oči** (obr. 23). U očí popisujeme zejména jejich barvu, která se zjišťuje za denního světla, ze vzdálenosti asi 30 centimetrů, a tvar oční štěrbin. Dále pak uvádíme nejružnější zvláštnosti. Za zvláštní se budou považovat např. oči šilhavé, skleněné oko, oči slepé a jiné oční vady a nemoci (např. oční zákaly), je-li možné je při zpracování popisu rozpoznat. Dalšími zvláštnostmi, které přicházejí v úvahu, jsou např. oči vypouklé či naopak nápadně vpadlé, atypické zbarvení očního bělma, oči slzavé, převislá víčka, oční tik apod. Významné bude též uvedení velikosti očí, jsou-li na první pohled nápadně velké nebo nápadně malé a položení očí, kdy oči popisované osoby mohou být položeny výrazně blízko u sebe, nebo výrazně daleko od sebe.
- **Uši** se posuzují především podle tvaru ušního boltce (obr. 24), jeho posazení (uši rovně nebo šikmo posazené) a polohy vzhledem k hlavě (uši odstávající nebo přilehlé). Popisujeme také tvar ušního lalůčku a samozřejmě i případné zvláštnosti uší (např. různé výrůstky, propíchnutý lalůček apod.). Popis se zaměřuje na ucho pravé, pouze výjimečně se popisuje ucho levé – to v případě nápadných odchylek od ucha pravého. Lidské ucho má velmi vysokou identifikační hodnotu, což je dáno jednak faktem, že tvar ušního boltce je relativně neměnný (ke změnám může dojít jen v důsledku zranění – např. roztržení, omrzlin apod.), jednak zjištěním, že není možné nalézt dvě osoby, jejichž tvar ucha by se shodoval ve všech detailech (bylo prokázáno, že tvar ušních boltců je odlišný i u jednovaječných dvojčat). Problémem však zůstává

skutečnost, že pouze osoba s příslušnými odbornými znalostmi – antropolog – je schopna popsat tvar ušního boltce s potřebnou přesností.

- *Nos* představuje významný obličejový prvek, jenž do značné míry utváří celkový výraz obličeje (obr. 25). Řada pramenů jej označuje za nejsnáze zapamatovatelnou část obličeje.¹¹⁾ Při popisování nosu se hodnotí jeho výška a šířka, profil, hřbet, sklon základny, kořen a špička (výběžek) nosu, popřípadě je možné uvést též vzhled pokožky nosu (lze se setkat např. s nosem trudovitým, bradavičnatým, protkaným žilkami apod.) a jeho barvu, která se může lišit od barvy zbytku obličeje. Vedle těchto základních charakteristik věnujeme pozornost i nejruznějším zvláštnostem. Těmi jsou např. tzv. „boxerský“ (zmáčknutý) nos, nos pokřivený či vybočený k jedné straně, nesoucí jizvy, tzv. nos „píjácký“ (zduřelý) apod.
- *Ústa a rty* se posuzují podle celkového vzhledu a tvaru. Velikost rtů je určována šířkou nosu, výšku úst hodnotíme podle šířky rtů. Popis se soustředí také na sklon koutků úst. Identifikační význam úst a rtů se pochopitelně zvyšuje tehdy, vykazují-li tyto vnější znaky nějaké zvláštnosti. Jako příklady atypičnosti lze uvést např. zajetí pysk, ústa neustále pootevřená, křivá ústa, zvláštní barva rtů (výjimečně bledá či naopak výrazně červená, namodralá, fialová), chronický opar nebo projevy jiných onemocnění (např. částečné ochrnutí rtů v důsledku prodělané obrny), jizvy a další vady kosmetického charakteru.
- *Zuby* jsou velice významným prostředkem identifikace osob. Protože však často není možné posoudit stav chrupu s potřebnou přesností a úplností, bývá využití tohoto identifikačního znaku v praxi nezhřídka komplikované. Pro identifikační účely jsou velmi důležité veškeré lékařské a dentistické zásahy. Při popisování zubů hodnotíme jednak celkový stav chrupu, kdy uvádíme, zda je popisovaná osoba nositelem umělého chrupu či zda má můstek. Věnujeme pozornost zvláštnostem chrupu (zuby zkažené, nápadně velké, žluté apod.), jednak popisujeme jednotlivé zuby, kdy však uvádíme pouze ty zuby, které jsou poškozené, chybí nebo jsou opravované.

¹¹⁾ STRAUS, J. a kol. Kriminologická technika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005, s. 64

SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminologika. Kriminologickotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 50

SUCHÁNEK, J., KONRÁD, Z. Vybrané kapitoly úvodu do kriminologiky a kriminologické techniky. 1. vydání. Praha: Soukromá sociálně-právní akademie TRIVIS - EXACTUS EDUCO, spol. s. r. o., Praha ve spolupráci s nakladatelstvím ARMEX, Praha, 1994, s. 31

- Při popisování *rukou* a *nohou* se uvádějí pouze nápadné znaky trvalého charakteru ať již vrozené (obr. 26) nebo získané v průběhu života. Půjde zejména o různé deformace, amputace končetin nebo prstů či chybějící články prstů, odlišně dlouhé končetiny, prsty srostlé (syndaktylie), zchromlé (ankylosa) či jinak poškozené, nápadně dlouhé nebo naopak nápadně krátké končetiny apod.

U nohou se pak navíc zaznamenává jejich velikost podle čísla obuvi, které popisovaná osoba běžně nosí.

- *Způsob chůze* a *držení těla* jsou součástí úředního popisu osoby tehdy, vyznačují-li se určitou atypičností. Ohledně způsobu chůze si budeme všímat zejména toho, zda osoba kulhá, používá-li hole či berle, má-li chůzi vratkou, klátivou, kolébavou apod. Pokud jde o držení těla, popisujeme jej v případě, že je nápadně vzpřímené, shrbené, naklání-li se osoba při chůzi dopředu, dozadu nebo ke straně, má-li různě ohnutá záda atd. Držení těla spočívá v tom, že hlava a trup zaujímají určitou polohu, jež je výsledkem dlouhodobého návyku osoby. V průběhu chůze a v klidu se držení těla zpravidla neliší.
- *Způsob mluvy* a *znalost řeči*. Způsob mluvy uvádíme opět pouze tehdy, vykazuje-li určité odchylky, díky nimž jej lze snadno odlišit od způsobu mluvy jiných osob. Nápadným znakem v tomto směru bude např. koktání, mluva výrazně pomalá či rychlá, huhňání, šišlání, cizí přízvuk, vadné vyslovování některých hlásek, používání dialektu. Znalost cizích řečí se uvádí vždy a představuje velmi důležitý identifikační znak. Poznamenává se označení řeči a úroveň její znalosti (zda jde ze strany popisované osoby o znalost aktivní či pasivní, umí-li osoba v této řeči také psát).
- Značný identifikační význam mají *zvláštní znamení*, která byla vymezena již v kapitole 3. v rámci klasifikace vnějších znaků osob. Právě na zvláštní znamení je při sestavování úředního popisu kladen mimořádný důraz a jeho součástí jsou proto vždy. Popis zvláštních znamení je zaznamenáván v rubrice, která je určena k popisu té části těla, na níž se zvláštní znamení nalézají. Dále je pro popis zvláštních znamení, mimo jiné těch, jež se nacházejí na nepopisovaných částech lidského těla (břicho, záda), vymezena ve formuláři pro sestavení úředního popisu samostatná rubrika. Zvláštní znamení je nutné popisovat co nejpřesněji, popřípadě jedná-li se o znamení složitá, jehož vyjádření slovy by bylo obtížné, je doporučováno přiložení nákresu nebo ještě vhodněji fotografie. Za zvláštní

znamení se považují především jizvy, bradavice, mateřská znaménka, různě deformované či chybějící části těla, rozštěp patra, piercing, tetování a některé znaky další, jak již vyplývá z předchozího textu. Při popisu jizev se kromě jejich tvaru, velikosti a umístění uvádí někdy také jejich zbarvení, je-li určitým způsobem nápadné či zvláštní. Popisujeme-li tetování, zaznamenáváme jeho polohu, velikost, zbarvení a druh – tj. zda jde o obrazy, písmena nebo číslice. U tetovází se uvádějí jak obrazce na běžně viditelných, oděvem nezakrytých částech těla, tak i obrazce skryté. Popis tetováže je vhodné doplnit nákresem či fotografií.

V souvislosti se zavedením automatizovaného daktyloskopického systému AFIS 2000 do praxe Policie ČR došlo k zavedení nových daktyloskopických karet, jež jsou kompatibilní s kartami zahraničními a obsahují též některé vybrané informace o daktyloskopované osobě. Tento stručný popis zahrnuje následující údaje: jméno a příjmení osoby, její pohlaví, tělesnou výšku v centimetrech, barvu očí, vlasů a obličeje. Jedná se tak v podstatě o druhý úřední popis, jenž je součástí kriminalistických evidencí, i když z hlediska rozsahu jde pouze o popis dílčí.

5. 1. 2 Laický popis

„Laický popis je výsledkem zprostředkovaného pozorování, kdy verbálně vyjádřený obraz reprodukován pozorujícím subjektem je myšlenkově zpracováván odborně školeným pracovníkem a zakódován podle smluvených pojmů.“¹²⁾

Laický popis získává odborně školený pracovník policie výslechem osoby – laika, nejčastěji svědka nebo poškozeného, který popisuje osobu, s níž přišel do styku (zpravidla pachatele trestného činu). Osoba podávající laický popis přitom využívá stop ve svém vědomí, jež se vytvářely v době, kdy vnímala osobu, o jejíž identifikaci se jedná. Je možný též případ, kdy se popisující osoba dozvěděla popis dané osoby od někoho jiného.

Vyslychající úřední osoba musí usilovat o získání co nejpřesnějšího popisu všech vnějších znaků a zvláštních znamení popisovaného subjektu. Získané údaje se následně snaží převést do terminologie (kódu) úředního popisu. Při provádění výslechu je třeba důsledně respektovat všechny zásady, jimiž se řídí výslech svědka. Výpověď svědka je

¹²⁾ SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminalistika. Kriminalistickotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 46

doplňována a zpřesňována konkrétními dotazy, které se zaměřují na jednotlivé části lidského těla tak, aby byly zachyceny pokud možno všechny údaje, jež se zaznamenávají v případě úředního popisu. „Laik vnímá podobu jiného člověka globálně a neanalyzuje jednotlivé charakteristické znaky, které se v jeho paměti fixují zcela podvědomě. Teprve konkrétními otázkami jsou tyto vjemy vzbuzeny a vyvolány.“¹³⁾

Laický popis bývá méně přesný a úplný než popis úřední. Laik neumí pracovat s odbornými termíny na rozdíl od školeného technika v případě popisu úředního. V kriminalistické praxi však často nastává situace, kdy je třeba pátrat po neznámém pachateli trestného činu pouze na základě popisu podaného svědkem nebo poškozeným, který se dostal do přímého styku s pachatelem a mohl si tak zapamatovat jeho podobu. V takových případech se právě laický popis stává základem pro pátrání.

I přesto, že někdy může laický popis přinést velmi užitečné informace, můžeme říci, že obecně je jeho informační hodnota a význam pro kriminalistickou identifikaci ve srovnání s úředním popisem menší, což je dáno celou řadou okolností. Tyto faktory, jež ovlivňují kvalitu laického popisu, lze dělit na objektivní a subjektivní.

5. 1. 2. 1 Objektivní a subjektivní faktory laického popisu

Kvalita laického popisu je do značné míry ovlivňována různými faktory, které působí od momentu, kdy svědek danou osobu pozoroval až do provádění výsledku svědka k popisu této osoby. Jak již bylo uvedeno, dělíme tyto faktory na objektivní a subjektivní.

Objektivní faktory jsou takové vnější vlivy, které existují nezávisle na vůli a vnímání lidí. Souvisí zejména s podmínkami, za nichž byla popisovaná osoba pozorována. Mezi objektivní faktory tak řadíme např. viditelnost, vzdálenost, z níž byla popisovaná osoba pozorována, směr a dobu pozorování, intenzitu a způsob osvětlení.

Svědka si s mnohem větší pravděpodobností všimne nejrozličnějších detailů v podobě popisované osoby, bude-li ji pozorovat za plného denního světla či umělého osvětlení nežli za šera, večer nebo při špatném osvětlení. Stejně tak bude určitě snadněji popisovat člověka, jehož měl možnost pozorovat déle nebo ho viděl vícekrát než člověka, kterého viděl pouze jednou a po krátký časový úsek. Popis může usnadnit také okolnost, že svědek s danou osobou hovořil. Významnou roli hraje i to, jestli se popisovaná osoba pohybovala nebo stála či seděla, zda svědek pozoroval tuto osobu

¹³⁾ SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminalistika. Kriminalistickotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 53

zepředu, z boku či zezadu a z jaké vzdálenosti pozorování probíhalo. Vyslýchající musí všechny tyto okolnosti zjistit dříve, než přistoupí k samotnému výslechu svědka ohledně popisu osoby, jež má být identifikována.

Subjektivními faktory jsou vlivy, jež jsou určovány vlastnostmi a schopnostmi pozorující osoby. Patří sem zejména schopnost přesně vnímat (pozorovat), vnímané v paměti podržet a později si v nezkrácené podobě vybavit a následně reprodukovat. Významnou roli zde sehrávají též vyjadřovací schopnosti svědka. Všechny tyto schopnosti jsou schopnostmi přirozenými a u jednotlivých lidí jsou naprosto individuální. Může se tu však uplatňovat i negativní vliv určitých chorob, např. různých zrakových vad (barvoslepost apod.). Velmi důležitá je i okolnost, jak dlouhá doba uplynula od okamžiku pozorování dané osoby do zahájení výslechu. Čím delší čas od setkání s vnímanou osobou uběhl, tím více se vnímané znaky ve vědomí svědka zkracují a stírají, čímž dochází ke zhoršené reprodukci a přesnosti informací poskytnutých svědkem se tak snižuje. Proto je kladen požadavek na rychlost postupu orgánů při vyšetřování a na včasné kontaktování svědků.

Mezi subjektivní faktory řadíme také vzdělání, povolání a zájmy svědka, jež je k popisu osoby vyslýchán. Zaměstnání svědka může být leckdy cenným přínosem, jelikož profesní znalosti z dané oblasti umožní poskytnout některé významné identifikační údaje o popisované osobě. Člověk totiž zpravidla umí lépe vnímat i reprodukovat to, k čemu má profesionální vztah. Tak např. lékař může zhodnotit zdravotní stav osoby a povšimnout si projevů různých nemocí, osoba mající profesionální vztah k šití oděvů podrobně popíše oblečení, kadeřník nebo holič bude schopen detailního popisu účesu a charakteru vlasů apod.

Snížená přesnost a úplnost laického popisu bývá někdy dána psychologickými vlivy. Do této skupiny subjektivních faktorů bude patřit zejména strach, stres a další psychické stavy, jež mohou ovlivňovat schopnost správného vnímání (např. šok poškozeného po teroristické akci, únosu apod.).

Také pro subjektivní faktory platí potřeba jejich znalosti vyslýchajícím před zahájením vlastního výslechu k popisu osoby. V rámci jejich zjišťování je nezbytné ověřit i některé další schopnosti svědka. Půjde např. o schopnost odhadovat vzdálenosti, čas, barvy, věk, tělesnou výšku osoby atd. Při prověřování těchto schopností je úspěšně využíváno srovnávací metody, kdy svědek je vyzván, aby provedl srovnání sám se sebou nebo s osobou vyslýchajícího, případně s jinými přítomnými osobami.

Hodnotíme-li subjektivní faktory, nelze opomenout ani ty, které se vztahují k osobě sestavující popis převáděním údajů získaných od pozorujícího subjektu do terminologie úředního popisu. Používání jednotného systému popisování osob (tj. jednotné formy úředního popisu) má za cíl eliminovat tyto vlivy na minimum.

Jestliže je tu více osob, které přišly s pachatelem do styku a mohou tak poskytnout svědectví ke konkrétnímu případu, je třeba zamezit jejich vzájemné diskuzi, a to především pokud jde o popis pachatele.

Na kvalitě popisu poskytnutého svědkem pak do značné míry závisí objektivita portréту pachatele sestavovaného podle tohoto popisu. Při výslechu svědka je proto třeba rozpoznat všechny rušivé vlivy, které nepříznivě působí na vytvářený popis a usilovat o jejich maximální eliminaci. Poté, co byl získán kvalitní popis pachatele, můžeme přikročit k sestavování portréту.

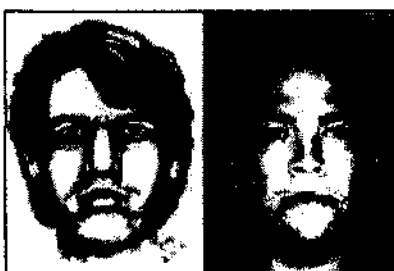
6. Metody sestavování portréту osoby

Již Alphonse Bertillon si byl vědom toho, že ani sebelépe vypracovaný systém slovního popisu nezajistí absolutně bezvadný výsledek a připouštěl možné chyby.

Hlavním nedostatkem obou výše popsanych forem popisu (tj. popisu úředního i laického) je nutnost převést optický vjem do verbální podoby, kdy ten, kdo popis uskutečňuje, musí co nejuvěstičněji a s dostatečnou přesností vyjádřit velikost, tvar či barvu jednotlivých znaků charakterizujících zevnějšek popisované osoby. Z tohoto popisu musí být i jiným osobám zřejmé, jak daný znak ve skutečnosti vypadá a musí být možné si vzhled konkrétního znaku na základě takového popisu představit. Často bývá obtížné tomuto požadavku vyhovět. Do kriminalistické praxe byly proto zavedeny prostředky, které umožňují sestavit podobu osoby bez potřeby jejího verbálně vyjádřeného popisu. Tyto prostředky spočívají v nahrazení slovního obrazu obrazem materiálním.

Rozvoj výpočetní techniky a její využití v kriminalistické praktické činnosti zasáhl pochopitelně i oblast portrétní identifikace. Přestože se v současné době uplatňuje při sestavování portrétů osob výpočetní technika, vybavená za tímto účelem speciálními počítačovými programy, bude jistě zajímavé se alespoň ve stručnosti zmínit i o metodách používaných v minulosti. Ačkoliv tedy byly některé z níže uvedených postupů vedoucích k vytvoření portrétu již překonány, jsou věrným obrazem vývoje řešené problematiky a do této kapitoly určitě patří.

6.1 Grafická metoda

Obr. 6. 1: Kreslený portrét a fotografie portrétované osoby
Zdroj:http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/forensics/art/2.html

Obr. 6. 2: Kreslený portrét a fotografie portrétované osoby
Zdroj:http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/forensics/art/5.html

Grafická metoda, někdy též nazývána metodou kreslířskou, je nejstarším způsobem tvorby portrétu. Její počátky lze datovat od třicátých let 20. století. Kreslené portréty se v této době začaly používat i v USA. Širší uplatnění však tato metoda nalezla až

v mezidobí let 1949 a 1959, kdy byly také publikovány některé příklady využití této metody americkou policií.¹⁴⁾ Podstata grafické metody spočívá v tom, že profesionální malíř – grafik kreslí portrét hledané osoby na základě výpovědi svědka nebo poškozené osoby. Vyslýchaná osoba je po celou dobu zhotovování portréту přítomna a koriguje postup při ztvárňování podoby popisovaného subjektu.

Úspěšné využití této metody však předpokládá značné profesionální znalosti a zkušenosti výtvarníka a závisí na jeho schopnosti a umění zachytit co nejděněji podobu hledané osoby na základě údajů poskytnutých svědkem či poškozeným. Tento fakt a celková náročnost metody do velké míry omezuje možnost jejího praktického využití. Ačkoliv je tedy její uplatnění v praxi malé, několikrát byla s úspěchem použita i u nás a v některých státech se používá doposud, často však v kombinaci s technikou Identikitu (viz dále).

Pozitivem grafické metody je, že za ideálních podmínek může vést k získání poměrně věrohodné podoby hledané osoby. Její pomocí lze totiž vyzdvihnout případné zvláštní a charakteristické rysy popisovaného obličejce.

6. 2 Metoda skládaného portrétu

Podstatou metody skládaného portrétu je sestavování obličejové části hledané osoby z jednotlivých dílů. Tato metoda se uplatňuje v řadě modifikací (viz níže). Díly mohou být vytvořeny např. jako perokresby nebo se užijí částečné fotografie skutečně existujících osob. Většinou bývají tímto způsobem v mnoha variantách graficky vyjádřeny tyto části obličejů: horní část lebky až po úroveň uší včetně nejrůznějších typů vlasových pokryvů, uši, tvář, brada, oči, obočí, nos a ústa. Kromě toho jsou zpravidla graficky zpracovány i různé další prvky doplňující charakteristiku obličejce, např. brýle či vousy.

Metoda skládaného portrétu je v jednotlivých státech využívána prostřednictvím různých, často velmi rozdílných přístrojů. Tento způsob vytváření portrétu osoby existuje ve více podobách. Zmiřme se podrobněji alespoň o neznámějších formách této metody, jimiž jsou:

- fotomontáž ve svých různých modifikacích
- Identikit
- MIMIC.

¹⁴⁾ BLÁHA, P. Páráni po neznámých pachatelích využitím metod portrétní identifikace. Československá kriminalistika, 1973, č. 4, s. 294

6. 2. 1 Fotomontáž

6. 2. 1. 1 Fotorobot

Modifikace fotorobotu je založena na tom, že svědkovi, který již předtím popsal všechny anatomické a funkční znaky popisované osoby, se postupně předkládají fotografie ze dvou, k tomuto účelu speciálně vytvořených alb. Nejprve svědek vybírá ze souboru fotografií různých typů obličejů. Vybere z něho tu fotografii, na níž shledává největší podobnost s hledanou osobou a určí, které znaky na dané fotografii podobě osoby odpovídají a které nikoliv, a jakými znaky se ony nevyhovující mají nahradit. Ve druhém, tzv. „kompozičním (identifikačním) albu“¹⁵⁾ jsou pak jednotlivé fotografie obličeje horizontálně rozstříhány zpravidla na šest dílů tak, aby každý z nich zobrazoval určitou část obličeje (vlasy, čelo, oči, nos, ústa, bradu). Kombinací různých partií lze podle pokynů svědka portrét libovolně měnit až do dosažení co nejvěrnější podoby identifikované osoby.

Za nevýhodu této poměrně pracné metody je považována především značná sugestivnost, jelikož „svědek je předloženými fotografiemi ovlivňován a domnívá se, že mezi nimi musí najít fotografii hledané osoby“¹⁶⁾. Dalším negativem může být i zkreslenost výsledného portrétu v případě použití obličejových prvků různé velikosti (obr. 27, obr. 28). Ke zkreslení dochází i spojením částí s odlišným světelným kontrastem. Je proto třeba, aby fotografie byly stejného formátu a aby byly pořízeny za pokud možno stejných podmínek.

6. 2. 1. 2 Metoda tzv. mozaikového portrétu

Po zjištění a zhodnocení výhod a nevýhod fotorobotu byla vytvořena jiná verze fotomontáže, označovaná někdy jako „mozaikový portrét“ (obr. 29, obr. 30, obr. 31). Tato metoda se praktikuje tak, že různé varianty jednotlivých prvků kompozičního alba se nafotografují na šest diapásů a jednotlivé díly se pak za pomoci šesti projektorů, tj. zároveň, promítají na plátno nebo matnici (matnice je zabudována u novějších typů diaprojektorů). Jednotlivé komponenty jsou z diapásů vybírány na základě pokynů popisující osoby a lze je podle potřeby různě korigovat a upřesňovat. Výsledný obraz obličeje bývá zpravidla ještě vyretušován a vyfotografován za účelem jeho využití jako

¹⁵⁾ SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminálnístika. Kriminálnístikotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 56

¹⁶⁾ SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminálnístika. Kriminálnístikotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999, s. 56

pátrací pomůcky. Různé varianty fotomontáže se odlišují jednak počtem používaných pásů, jednak jsou zde i některé odchylky v realizaci a následné úpravě portrétu.

Nedostatkem, podobně jako u fotorobotu, je rozdílná světelnost diapásů.

6. 2. 2 Identikit

Zatímco metoda skládaného portréту založená na principu fotomontáže používá přístroje, které pracují s fotografiemi skutečných osob, existují i přístroje, jež k vytváření portrétů užívají předkreslené části obličejů (obr. 32). Takovým zařízením je Identikit, např. portrétní identifikátor polské výroby IRK I, IRK II („Identifikátor rysunkowo-kompozycyj“ – obrázkový kompoziční identifikátor) – obr. 33 - 35, německá verze známá pod zkratkou PIK („Person-Identifizierungs-Kartei“) nebo sovětská obměna Identikitu IKR II („Identifikacionnyj komplet risunkov“).¹⁷⁾ Původní verze Identikitu byla vytvořena v USA a postupnými úpravami a zdokonalováním našla své uplatnění i v dalších státech. Zejména bylo třeba přizpůsobit katalog typů jednotlivých částí obličejů poměrům populace žijící na daném území. Metoda Identikitu spočívá v tom, že jednotlivé nakreslené typy obličejových partií jsou zachyceny na průsvitných fóliích, které se na sebe postupně přikládají podle toho, jak si svědek vybavuje obraz pozorovaného člověka ve své paměti. Kombinací vybraných portrétních prvků tak vzniká výsledná podoba hledané osoby (obr. 36). Takto složený portrét se fotografuje a slouží jako pomůcka při pátrání. Protože jsou jednotlivé obličejové znaky vybírány z katalogu, v němž jsou označeny číslem totožným s číslem příslušné fólie, lze na základě kódu získaného seřazením těchto čísel sestavit portrét „na dálku“.

Výhodou je možnost snadné korekce komponovaného portrétu podle údajů svědka, např. upřesněním vlasové pokrývky, dokreslením zvláštních znamení či změnou proporcí zvolených částí obličeje, a to jak vertikálně, tak i do stran (obr. 37).

V tuzemsku našla své uplatnění polská varianta Identikitu vycházející z antropologických studií polské populace. Metoda Identikitu však byla postupně nahrazena výpočetní technikou a v současné době převažuje využívání počítačového programu PORIDOS (viz kapitola 5. 3. 1).

---

¹⁷⁾ BLÁHA, P. Pátrání po neznámých pachatelích využitím metod portrétní identifikace. Československá kriminalistika, 1973, č. 4, s. 290, 291, 294

6. 2. 3 MIMIC

Další vývojovou fází v historii sestavování portrétu pro kriminalistické účely představuje přístroj americké výroby MIMIC („Multiple Image Maker and Identification Compositor“¹⁸⁾) – obr. 38. Tento systém rovněž využívá principu metody skládaného portrétu a jde v podstatě o spojení předností fotomontáže a Identikitu.

MIMIC se skládá z šesti miniaturních projektorů s diapásy, které obsahují nákresy nejrůznějších variant obličejových prvků. Na rozdíl od Identikitu popsaného v předchozí kapitole jsou tedy jednotlivé typy portrétních elementů zakresleny na 35mm film a nikoliv na průsvitné fólie. Speciální projektor dovoluje promítání všech šesti diapásů současně a dává možnost samostatného ovládání každého z nich. Velikost obrazu promítaného na obrazovku téměř bez rozdílu odpovídá skutečným rozměrům zobrazovaných znaků. Pohyb diapásů lze ovládat šesti páčkami umístěnými pod obrazovkou. U všech šesti pásů je možný jejich horizontální posun, u pásů s typy nosů, úst a očí je umožněn i pohyb vertikální. Na boční straně přístroje je umístěna polaroidní kamera (obr. 39), díky které lze trvale zachytit výsledný portrét a použít ho např. pro pátrací účely. Po vytvoření portrétu odpovídajícího představě vypovídající osoby je možné zaznamenat kódová čísla jednotlivých zobrazených prvků a sestavit tedy i souhrnný kód celého portrétu hledané osoby, podobně jako je tomu v případě Identikitu.

MIMIC byl v minulosti využíván i u nás, ale dnes se toto zařízení v tuzemské kriminalistické praxi již nepoužívá.

6. 3 Využití výpočetní techniky

V souvislosti s rozmachem výpočetní techniky a jejím pronikáním do nejrůznějších oborů kriminalistiky byl učiněn další zásadní krok ve vývoji směřujícím ke zdokonalování tvorby portrétu osoby. Výpočetní technika umožňuje použití speciálních grafických programů pro sestavování podob hledaných osob. Počítačové metody vycházejí v podstatě z metod skládaného portrétu nebo metod fotomontáže. V současné době existuje celá řada výpočetních systémů na vytváření portrétů. V zahraničí se uplatňuje např. počítačový program s názvem FACETTE, pro potřeby tuzemské kriminalistické praxe byl vyvinut programový systém PORIDOS (PORtrétní IDentifikace OSob).

¹⁸⁾ PORADA, V. a kol. Kriminalistika. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 2001, s. 190

Využití výpočetní techniky při portrétní identifikaci přináší mnoho výhod. Je to zejména zrychlení celého postupu, jednoduchá obsluha, snadné rozmnožování obrazů a jejich šíření. Další předností je též přehledná a jednoduchá archivace vytvořených obrazových souborů a poměrně vysoká kvalita získaného portrétu, i když je asi vhodné poznamenat, že přesný tvar a vzhled portrétních prvků nelze zachytit ani pomocí výpočetní techniky.

Následující kapitola bude věnována bližšímu výkladu podstaty fungování počítačového systému PORIDOS.

6. 3. 1 PORIDOS

PORIDOS je počítačový program určený k sestavování portrétů hledaných osob, jehož původní verze byla dokončena v Kriministickém ústavu Praha v roce 1992. Základ systému tvoří rozsáhlá fotografická databáze vybraných obličejových partií uložená v počítačové paměti. Z obrazového katalogu se za přímé účasti svědka volí odpovídající portrétní prvky, jež lze pomocí speciálního softwaru libovolně měnit a kombinovat. Fotogalerie se skládá z fotografií skutečných osob pořízených „en face“ (zpředu), rozčleněných na jednotlivé části, z nichž je komponován výsledný portrét. Uplatňuje se tedy obdobný princip jako u fotomontáže. Zhotovený portrét lze doplnit o zvláštní znamení, nejrůznější typy vousů apod.

Obr. 6. 3: Ukázka portrétů vytvořených programem PORIDOS (vlevo) a následné fotografie identifikovaných osob.
Zdroj:<http://kriminalistika.unas.cz/obory/vzhled.htm>

Vlastní proces sestavování portréту probíhá na monitoru počítače, a to v režimu „Kompozice obrazu“ (obr. 40). Po zvolení vhodného tvaru obličeje z nabízených možností v obrazovém menu (obr. 41) pomocí počítačové myši se tímto způsobem pokračuje i při výběru ostatních částí obličeje (obr. 42, obr. 43). V zájmu zachování kompatibility výsledného portrétu je možné přizpůsobit např. velikost, jas či kontrast jednotlivých znaků nebo i celého obrazu (obr. 44). Základní úpravy lze provádět automaticky. Ostatní korekce portrétu se uskutečňují v režimu „Editace obrazu“, kde např. prostřednictvím funkce „Retuše“ lze zahladit přechody mezi jednotlivými partiemi obličeje (obr. 45). Funkce „Posuv a deformace výřezu“ zase umožňuje korigovat proporce zvolených obličejových prvků (obr. 46). Použitím kombinace funkcí „Kreslení

čar“, „Kreslení ploch“ a „Retuše“ lze podle potřeby dokreslit vlasový porost, vousy či jiné charakteristické znaky (obr. 47). Na tomto místě můžeme poznamenat, že dřívější metoda Identikitu byla v daném smyslu výhodnější pro toho, kdo uměl dobře malovat, protože bylo možné ručně dokreslovat tužkou. V současném počítačovém programu se způsob dokreslení liší používanou technikou – portrét se dotváří počítačovou myší.

Konečný portrét lze jednak vytisknout na počítačové tiskárně, jednak je možné jej vyfotografovat z obrazovky monitoru.

PORIDOS pracuje v operačním systému MS-DOS nebo, nověji, též v prostředí Windows, neboť bylo vhodné jej přizpůsobit vývoji softwarového vybavení počítačů.

Již v roce 1993 byla dokončena nová verze programu PORIDOS, která přinesla některá zdokonalení systému. Došlo zejména k rozšíření stávající databáze včetně fotogalerie doplňků, jako jsou brýle, kníry a vousy, pokrývky hlavy apod. Vyšší verze byla doplněna též o rasově diferencované typy obličejů (např. asijské typy) a umožnila i sestavování ženských portrétů. Vzory obličejových prvků byly v jednotlivých katalozích seřazeny podle velikostí, jasu a kontrastu. Ani tato verze však není považována za konečnou a předpokládá další rozšiřování a zlepšování systému v závislosti na měnících se potřebách kriminalistické praxe.

V závěru by bylo vhodné alespoň krátce shrnout hlavní přednosti programu PORIDOS. Je to především jednoduchá obsluha vyžadující jen základní uživatelské znalosti počítače, přehlednost celého menu, která je základem snadné a rychlé orientace v nabídce obrazového katalogu a samozřejmě možnost provádět cestou editace nejružnější korekce vytvářeného obrazu. Portrét sestavený na počítači vypadá také více „lidsky“ než tomu bylo u obrazů vytvářených metodou Identikitu a zřejmě je tím pádem i efektivnější. Pozitivem systému PORIDOS je určitě i již zmíněná možnost dalšího rozvíjení obrazových katalogů a otevřenost programu případné modernizaci do budoucna.

Myslím, že při současných možnostech, které nám dává výpočetní technika, by nebylo nezajímavé vydat se cestou 3D projekce a podobu osoby nesestavovat, nýbrž modelovat. Rovněž lze uvažovat o využití barev při tvorbě portrétu. Na druhou stranu zde však hrozí riziko, že vytváření portrétu se tím zkomplikuje, a to především z pohledu popisující osoby, jejíž pozornost bude rozptylována množstvím požadavků na poskytnutí potřebných údajů a nezaměří se tak na podstatné rysy pozorovaného subjektu.

Na tomto místě je vhodné připomenout, že úspěch identifikačního procesu nezávisí pouze na použití nejmodernějších technických prostředků, ale že významným elementem zůstává i nadále člověk sám. Velmi důležitá je interakce mezi odborným pracovníkem sestavujícím portrét a osobou popisující, neboť právě ona poskytuje prvotní informace, z nichž se dále vychází. To vyžaduje ze strany vyslychajícího nejen dokonalou znalost „nástrojů“, ale také umění navázat správný kontakt s vyslychaným, což už je ale spíše otázkou psychologickou.

6. 3. 2 FACETTE

Obr. 6. 4: Ukázka portrétů vytvořených počítačovým programem FACETTE
Zdroj: http://www.facette.de/eng/index_html.html

V zahraničí se hojně uplatňuje metoda FACETTE, počítačový program k sestavování portrétů hledaných osob, vyvinutý v roce 1985 v Německu. Od té doby prošel několika inovacemi. FACETTE je metodou skládaného portréru založenou na databázi graficky zobrazených obličejových částí (obr. 48).

6. 4 Plastická (Gerasimovova) metoda

V samotném závěru pojednání o způsobech tvorby portréru osoby lze pro úplnost zmínit též Gerasimovovu metodu plastické rekonstrukce obličeje podle nalezené lebky. Tato metoda nazvaná po svém objeviteli se při identifikaci osob podle vnějších znaků v podstatě nepoužívá a ani v ostatních kriminalistických odvětvích, s výjimkou vzácných případů, téměř nenalézá uplatnění. Na vině je především její značná obtížnost a náročnost. Přesto, že je velmi pracná, dosažené výsledky tomu neodpovídají a jsou z hlediska kvality získané podoby dosti neefektivní.

Metoda spočívá v domodelování měkkých částí hlavy, tj. svalů, tukové tkáně a pokožky, pomocí vhodné plastické hmoty na odlitek nalezené lebky. Model se dotváří parukou a umělými očima.

Plastická metoda, jejíž vznik spadá do stejného období jako počátek metody grafické (viz výše), se využívá především při vytváření podob různých historických osobností.

7. Identifikace osob podle fotografie

Portrétní identifikace se vedle popisu osob věnuje též metodám identifikace osob podle fotografie. S využitím fotografií skutečných osob při identifikaci podle vnějších znaků se pracovníci orgánů činných v trestním řízení setkávají prakticky každodenně – např. při ověřování totožnosti podle osobních dokladů, při pátrání po osobách, při silničních kontrolách, kdy je řidič motorového vozidla (osoba „in natura“) srovnáván s fotografií na příslušném řidičském průkazu apod. Identifikace osoby podle fotografie spočívá v porovnávání vzhledu dané osoby s fotografií a vzájemném vyhodnocování obličejových znaků identifikované osoby se znaky zachycenými na fotografii.

Dalším způsobem identifikace osob podle fotografie je identifikace osoby svědkem nebo poškozeným podle třídílné kriminalistické fotografie. Tento specifický druh fotografie se pořizuje souběžně s otisky prstů a úředním popisem, a to povinně u všech osob, o nichž to stanoví platné právní předpisy. Kriminalistická fotografie slouží k zachycení podoby osoby a následně k identifikačním a pátracím účelům. Dříve než se začneme podrobněji zabývat současnou podobou této fotografie, učiňme krátký exkurz do minulosti.

Vynález fotografie je spojován s rokem 1838 a se jménem francouzského vynálezce L. J. M. Daguerra. Proto byla také zpočátku označována jako „daguerrotypie“. Poměrně krátká doba stačila k tomu, aby byl rozpoznán význam fotografie pro identifikaci osob a pro kriminalistiku obecně. V roce 1854 se zavedlo fotografování pachatelů trestných činů ve Švýcarsku. Počátkem osmdesátých let 19. století zavedl Alphonse Bertillon fotografování zločinců podle stanovených jednotných pravidel v Paříži. Roku 1890 se v Anglii začala používat speciální dvojdílná fotografie (en profil a en face), která byla v tomtéž roce zavedena Bertillonem i ve Francii. Na ni počátkem 20. století navázala fotografie třídílná.

Pražské policejní ředitelství zřídilo evidenci kriminalistických fotografií, tzv. fotoalbum, v roce 1895. Zadržení zloději byli často fotografováni i s odcizenými předměty. Postupný nárůst počtu fotografií v policejních sbírkách vyvolal potřebu vytvořit jednotný systém pro zpracovávání fotografií, který by zajistil větší přehlednost a snadnější vyhledávání. Byly proto stanoveny pokyny, podle kterých měly být zhotovovány dvojdílné fotografie (pravý profil a čelní pohled), popřípadě též fotografie celé postavy v obleku a s pokrývkou hlavy, pokud se to vzhledem ke zřejmým zvláštnostem jevílo vhodným. Fotografie o rozměrech 9x12 cm byly na zadní straně doplněny slovním popisem včetně eventuálních zvláštních znaků a uvedením trestné

činnosti, na niž se osoba specializovala. Dále byl poznamenán rok a místo zhotovení snímků a evidenční číslo.

Obr. 7. 1: Třídílná kriminalistická fotografie
Zdroj: <http://web.mvcr.cz/ministerstvo/muzeum.html>

V roce 1929 došlo k nahrazení fotografie dvojdílné fotografií trojdílnou, jež zachycovala pohled z profilu, en face a poloviční profil s pokrývkou hlavy případně s brýlemi. Velikost fotografií zůstala zachována (tj. 9x12 cm), na zadní části byl opět zaznamenán popis osoby. Osoba měla být fotografována v oděvu, v němž se dopustila trestné

činnosti, co nejkratší dobu od zadržení, aby byl (zejména u žen) zachován

obvyklý účes. Některé další zásady se při pořizování kriminalistické fotografie dodržují i dnes – např. nepřipustnost retušování snímků či požadavek, aby při fotografování pravého profilu byl dobře viditelný ušní boltec.

Vraťme se však nyní zpět do současnosti. Dnešní třídílná fotografie má formát 6x13 cm a zachycuje tři portréty fotografované osoby ze tří rozdílných úhlů. Na levém snímku je zachycen pravý profil, přičemž je nutné, aby byl odhalen boltec pravého ucha. Ve spodní části této fotografie jsou uvedeny evidenční údaje. Prostřední fotografie představuje portrét zepředu (en face). Na pravé fotografii je osoba snímána ze tříčtvrtinového levého profilu, a to s pokrývkou hlavy, brýlemi popřípadě jinými doplňky, které běžně používá. Při fotografování je třeba dodržovat určitá pravidla: obraz hlavy na všech třech snímcích musí být stejně velký, ústa osoby mají být ve stejné výši, hlava nesmí být v předklonu ani v záklonu na žádném z portrétů.

Třídílná kriminalistická fotografie může být doplněna snímkem celé postavy vstoje. Fotografovaná osoba má být oblečena a upravena (účes, naličení u žen apod.) tak, jak se běžně pohybuje na veřejnosti. Pro tyto účely nelze osobu fotografovat např. ve vězeňském nebo pracovním oděvu. Je ovšem možná fotografie v převlečení, které osoba zpravidla používá při páchání své trestné činnosti.

Kriminalistické fotografie jsou pak předkládány svědkům nebo poškozeným, aby mezi nimi vyhledali pravděpodobného pachatele. Evidují se ve fotoalbech, přičemž každá zaevidovaná fotografie je na rubu opatřena nezbytnými údaji o fotografované

osobě (osobní údaje, stručný popis, datum a místo vyhotovení fotografie, obvykle i druh trestné činnosti).

Jinou možností identifikace osoby podle fotografie je srovnávání dvou nebo více fotografií s cílem zjistit, zda zachycují jednu a tutéž osobu. Tato problematika však není řešena v rámci oboru portrétní identifikace, nýbrž spadá do oblasti kriminalistické antropologie a biologie.

Jedním ze současných trendů v oblasti identifikace osob podle fotografie je ukládání portrétů pachatelů v obrazové databázi příslušného počítačového programu, který pak umožňuje automatické vyhledávání a popřípadě identifikaci osob. V zahraničí byl za tímto účelem vyvinut software pod názvem Phantomas® (viz kapitola 6. 1), který nalezl své uplatnění i u nás. Současná technika nám dále umožňuje také využívání digitálních fotoaparátů, jejichž jednoznačnými výhodami jsou snadné ovládání, nulový odpad v případě nepoužitelných snímků (lze je bez problémů vymazat z paměti fotoaparátu) a jednoduchý převod získaného obrazového materiálu do počítače. Za nevýhodu lze považovat snad jen poněkud vyšší pořizovací cenu.

7. 1 Phantomas®

Po úspěšných testech uskutečněných experty Kriminalistického institutu v polském Krakově, byl v roce 1998 zakoupen pro potřeby českých kriminalistů počítačový srovnávací a identifikační systém Phantomas®. Jedná se o první systém na světě, založený na principu obrazové databanky, který je schopný automatického srovnávání podob hledaných osob a jejich identifikace.

Podkladem může být fotografie, nakreslený či počítačově vytvořený portrét, ale i videozáznam. Program pak prohledává portréty uložené v databázi a srovnává je s předloženým obrazem osoby. Nelze dvakrát uložit portrét jedné a téže osoby. Systém se při rozeznávání osob dokáže vypořádat i s problémy, které souvisí se stárnutím, změnami účesu, úpravami vousů apod.

Phantomas® se vyznačuje snadnou obsluhou. Pracuje v operačním systému Windows. Uvádí se, že jde o metodu tisíckrát rychlejší ve srovnání se schopností člověka rozpoznat dva rozdílné obličej. Systém umí během tří minut porovnat až 10 tisíc portrétů osob.¹⁹⁾ Počítačový program Phantomas® tak představuje další účinný nástroj používaný při pátrání po osobách.

---

¹⁹⁾ SMOTLACHA, Z. Phantomas®. Odborná sdělení Kriminalistického ústavu, 1999, č. 3, s. 24

8. Změny některých portrétních prvků vlivem stárnutí

Zabýváme-li se problematikou portrétní identifikace, nesmíme opomenout ani důležitost změn ve vzhledu osoby, k nimž dochází v důsledku stárnutí či působením některých jiných faktorů. Potřeba řešení této otázky nastává zejména tehdy, jestliže pátráme po osobě delší dobu a lze tedy předpokládat, že se její podoba více či méně změnila. Závisí nejen na délce časového odstupu, ale i na mnoha dalších okolnostech. Ke změnám vzhledu může dojít vlastním zásahem osoby – např. se oholí, ostříhá, obarví si vlasy nebo si naopak nechá vousy či vlasy narůst. Může podstoupit plastickou operaci, ztloustnout nebo zhubnout. Podobu člověka výrazně ovlivňují i jeho návyky a celkový životní styl. Může se tak projevit např. dlouhodobé kouření, (obr. 49), nadměrné požívání alkoholu (obr. 50) či užívání jiných drog, dlouhodobé vystavení stresu. Vliv má též výživa, klima a kvalita životního prostředí. Změny nastávají také v důsledku některých onemocnění nebo úrazů (jizvy, ztráta zubů apod.).

My se však zaměříme na změny, ke kterým dochází vlivem působení času, tj. stárnutím.

▪ *Vlasy*

Již z výkladu věnovaného úřednímu popisu osoby vyplývá, že údaje o délce, barvě, zvlnění vlasů, střihu či účesu mají pro popis nízkou vypovídací hodnotu. Jedná se o značně nestabilní znak jak u žen, tak v dnešní době stále častěji i u mužů, a tudíž význam z hlediska identifikace je malý. Platí to i o změně barvy vlasů v důsledku šedivění, k němuž s přibývajícím věkem dříve či později dochází. Počátek a intenzita šedivění jsou velmi individuální a jsou do značné míry podmíněny především genetickými dispozicemi. Stejně jako přirozenou barvu vlasů lze i šediny jednoduše překrýt barvením (takový zásah je sice možné často odhalit u vlasových kořínků, ale na první pohled nemusí být vůbec patrný).

Pro identifikační účely jsou důležitějšími změnami vlasové pokrývky posun hranice vlasů nad čelem a na skráních a postupné řídnutí vlasového porostu (obr. 51). U většiny mužů se hranice vlasů začíná měnit po 20. roce věku. U žen se hranice vlasů neposouvá. Ústup vlasové hranice vede ke vzniku lysin či pleší. Skráníové lysiny se objevují již mezi 24. a 35. rokem, poté se jejich zvětšování obvykle zpomalí. Posun hranice vlasů nad čelem lze nejvíce pozorovat mezi 30. a 50. rokem.²⁰⁾ Řídnutí vlasů je značně

²⁰⁾ TITLBACH, Z., TITLBACHOVÁ, S. Význam věkových změn některých portrétních prvků pro kriminalistickou identifikaci osob. Československá kriminalistika, 1979, č. 4, s. 300

individuální záležitostí a je z velké části dáno dědičností. Zatímco hranice vlasů se u mužů posouvá poměrně brzy, řídnutí vlasové pokrývky lze častěji pozorovat až ve vyšším věku.

▪ Čelo

Výše popsané vytváření a zvětšování skráňových a čelních lysin má za důsledek zdánlivé rozšiřování a zvyšování čela. Kromě toho se s postupujícím věkem prohlubují a množí svislé a vodorovné vrásky na čele (obr. 52). První vrásky lze pozorovat zpravidla již kolem 30. roku, někdy i dříve. Pochopitelně jde opět o jev značně individuální.

Ve třetím deceniu dochází u mužů k částečné přestavbě čelní kosti, která se projevuje zvýrazněním nadobočních oblouků, vyklenutím glabely (místo mezi nadočnicovými oblouky), případně formováním (klenutím) čela. Tyto změny mohou být provázeny též zvlněním původně přímých vodorovných vrásek na čele.

▪ Obočí

S přibývajícím věkem lze od 20. roku pozorovat u mužů zhoustnutí, někdy též rozšíření obočí. Jednotlivé chloupky obočí mohou zesílit, prodloužit se, popřípadě i ztmavnout. U mužů se lze jen vzácně setkat s případem prořidnutí obočí. V souvislosti se zvětšením nadobočních oblouků může dojít ke zvýšení obočí (obr. 53). Zhruba od 30 let se vlivem poklesu měkkých částí obličejové obočí naopak často snižuje. Ojedinelým jevem je změna jeho tvaru (z rovného na lomené) způsobená výraznějším poklesem tkáně

u vnějšího koutku oka. Výjimečně lze zaznamenat přiblížení obočí k sobě v důsledku prohloubení svislých vrásek nad kořenem nosu.

▪ Ušní boltec

Podobně jako je tomu v případě obrazců papilárních linií, jejichž neměnnost je využívána daktyloskopií, představuje ušní boltec svou jedinečnou morfologickou stavbou významný identifikační znak. Nejen, že je tvar vnějšího ucha u každého člověka odlišný, ale navíc se u dospělých jedinců v podstatě nemění. Změna však může nastat následkem úrazu či kosmetické úpravy za využití plastické chirurgie – zejména v případě odstálých boltců (tzv. otoplastika).

Výjimku tvoří ušní lalůček, který se vlivem stárnutí zvětšuje, prodlužuje a dochází k jeho zbytnování (obr. 54). Ke zbytnění a pozvolnému zvětšování dochází často již od 20. roku. Přibližně od 40 let se mohou na lalůčku a před ušním boltcem vyskytovat

vrásky. V pozdějším věku se ušní lalůček prodlužuje. Odstávající boltce se s postupujícím věkem mohou jevit přilehlejší.

Znovu je třeba připomenout, že všechny uvedené změny, které postupem času nastávají, jsou i přes určité, obecně platné zákonitosti značně individuální. Kromě věku se totiž uplatňuje i řada dalších faktorů, ať vnitřních či vnějších, jež byly zmíněny v samotném úvodu kapitoly.

Autoři výzkumu, jehož závěry se staly podkladem pro tuto kapitolu, uvádějí, že zkoumání byly podrobeny pouze fotografie mužů.²¹⁾ Svůj postup odůvodňují jednak nedostatkem srovnávacího materiálu, jelikož ženy se jako pachatelky trestných činů vyskytují v kriminalistické praxi v podstatně menším měřítku než muži. Studium obličejových změn vlivem stárnutí u mužů tak považují za potřebnější. Dalším důvodem zaměření výzkumu na muže byl i fakt, že u žen dochází k těmto změnám mnohem komplikovanějším způsobem. Příčinou změn jsou u nich nejrozličnější hormonální změny, související s prodělaným těhotenstvím, následným šestineděním a laktací. Později se uplatňují i důsledky klimakteria.

V poslední době nacházejí zejména v zahraničí své uplatnění i různé počítačové programy, které názorně ukazují, jak se jednotlivé identifikační znaky v průběhu života mění a zohledňují např. i to, jak se na vzhledu člověka projevuje dlouhodobé kouření či nadměrné požívání alkoholu.

---

²¹⁾ TITLBACH, Z., TITLBACHOVÁ, S. Význam věkových změn některých portrétních prvků pro kriminalistickou identifikaci osob. Československá kriminalistika, 1979, č. 4, s. 304

Závěr

Na předchozích stránkách jsem se pokusila podat ucelený pohled na problematiku identifikace osob podle vnějších znaků od jejího zrodu až po současnou podobu tohoto oboru kriminalistické techniky. I přes některé kritické hlasy, jež tuto metodu provázejí od samého vzniku, zaujímá stále své pevné místo v kriminalistické praxi a dodnes prokazuje kriminalistům po celém světě velmi cenné služby v oblasti identifikace osob.

Předchůdci moderní kriminalistiky považovali tento způsob identifikace za jedinou možnou cestu k rozpoznání pachatele trestné činnosti. Ve svých počátcích proto zaujímala metoda portrétní identifikace výsadní postavení, které jí však mělo být brzy odepráno v důsledku nástupu modernějších a dokonalejších postupů (především daktyloskopie). Přestože původní nadšení Alphonse Bertillona, jenž položil základy této identifikační metody, bylo později utlumeno zjištěním některých nedostatků jím vypracovaného systému, a navzdory tomu, že portrétní identifikace byla postupně vytlačována novějšími a spolehlivějšími identifikačními prostředky, nelze ji označovat za již uzavřenou kapitolu bez možností dalšího rozvoje.

Ve své práci jsem se snažila nastínit, jaký posun zaznamenalo toto kriminalistické odvětví, a to především v kapitole pojednávající o nejrůznějších způsobech tvorby portrétní osoby. Jednotlivé metody sestavování portrétní jsou totiž podle mne velmi názornou ukázkou a dokladem toho, jakým směrem se sledovaný obor v průběhu své dlouhotrvající existence ubíral.

Významný průlom ve vývoji převážné většiny kriminalistických metod, včetně portrétní identifikace, představoval zejména konec 20. století charakterizovaný rychlým prosazováním výpočetní techniky do všech oblastí společenského života. Právě výpočetní technika sehrála důležitou roli při zavádění nových technik, které vedly ke zjednodušení, a tím pádem i ke zrychlení dosavadních postupů. Využití moderní techniky se odrazilo i ve zdokonalení systému evidencí obrazového materiálu. Základem počítačových systémů určených k sestavování portrétů osob jsou velkokapacitní fotografické databáze (viz např. počítačový program PORIDOS), které umožňují mnohem snadnější a rychlejší proces vyhledávání mezi vytvořenými obrazovými soubory a jejich jednoduché šíření mezi jednotlivými pracovišti. V žádném případě však nejde o finální fázi vývoje metody a ačkoliv se v současné kriminalistické praxi uplatňuje řada dalších identifikačních postupů – vedle daktyloskopie je stále častěji využívána analýza DNA – identifikace osob podle vnějších znaků se nejen

neustále zefektivňuje v závislosti na možnostech, které jí poskytuje dnešní technika, ale rovněž nalézá uplatnění i v dalších oblastech mimo rámec kriminalistické činnosti.

V současné době se některé ze znaků využívaných v portrétní identifikaci uplatňují i v oblasti biometrie, kterou lze definovat jako vědu „zabývající se jedinečnými a měřitelnými charakteristikami a vlastnostmi pro automatické rozpoznávání nebo verifikaci identity osob.“²²⁾ Biometrické automatizované systémy pracují např. s otisky prstů, analýzou lidského hlasu (fonoskopie), geometrií ruky atd. Vzhledem k zaměření mé práce je však vhodné zmínit především využití portrétních prvků, jako je např. tvar obličeje či tvar ucha. Velmi zajímavou možností identifikace osob nabízí podle mého názoru hodnocení vzhledu oční duhovky nebo očního pozadí (oční sítnice).

Zaujalo mne zejména využití oční duhovky jako spolehlivého a účinného identifikačního prostředku. Oční duhovka každého člověka je, podobně jako např. otisky prstů, unikátní. Dokonce i jednobuněčná dvojčata mají rozdílné duhovky (na rozdíl od DNA). Také obě duhovky jednoho člověka se od sebe liší. Tato jedinečnost snižuje stupeň pravděpodobnosti výskytu dvou identických duhovek na minimum. Pravděpodobnost, že najdeme dvě zcela identické oční duhovky, je mnohonásobně nižší, než že objevíme dva shodné otisky prstů. „Neexistuje jiná biometrická charakteristika člověka, která by poskytovala více rozlišovacích možností než právě duhovka.“²³⁾

Tato identifikační metoda našla své uplatnění i v řadě nekriminalistických oblastí využívajících biometrických systémů. V praxi jde především o systémy, které umožňují vstup do různých objektů nebo slouží k identifikaci klientů v oblasti bankovních služeb.

Biometrické aplikace jsou založeny na principu digitalizace obrazů vybraných tělesných znaků registrovaných osob a jejich archivaci v příslušných databázích. Uložené údaje jsou pak v případě potřeby konfrontovány s digitalizovaným obrazem znaku neznámé osoby.²⁴⁾

Nepochybným impulsem pro mimořádný rozvoj biometrie v posledních letech se stal mimo jiné i problém mezinárodního terorismu. Mnozí odborníci na bezpečnost považují využití biometrických systémů za jeden z nejmodernějších a nejúčinnějších nástrojů boje proti terorismu. Již dnes se lze běžně setkat s uplatněním biometrických

---

²²⁾ VANČO, E. Biometrie, biometrika – geneze, vývoj, současné pojetí. Kriminalistika, 2005, č. 1, s. 11

²³⁾ VANČO, E. Biometrie, biometrika – geneze, vývoj, současné pojetí. Kriminalistika, 2005, č. 1, s. 14

²⁴⁾ MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. Kriminalistika. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004, s.153

metod např. při cestování. Až donedávna to bylo především při cestování leteckou dopravou, jelikož součástí celní kontroly na některých letištích je i snímání obrazu oční duhovky pasažérů. V souladu s nařízením Rady EU č. 2252/2004 o normách pro bezpečnostní a biometrické prvky v cestovních pasech a cestovních dokladech vydávaných členskými státy bylo v České republice od 1. září 2006 zavedeno vydávání cestovních pasů s prvními biometrickými prvky (obličej). Další biometrické prvky (otisky prstů) jsou členské státy povinny zavést do cestovních dokladů do konce února 2008.

Využití portrétní identifikace jako jedné z biometrických metod v oblasti osobní identifikace lze použít jako nepochybný doklad toho, že obor identifikace osob podle vnějších znaků zůstává i nadále aktuálním tématem moderní kriminalistiky a vhodným objektem pro další vědecký výzkum.

Seznam použité literatury

BLÁHA, P. Pátrání po neznámých pachatelích využitím metod portrétní identifikace. Československá kriminalistika, 1973, č. 4, s. 277-304

DLOUHÝ, M. Osobnosti světové kriminalistiky. Kriminalistický sborník, 1994, č. 7, s. 311-313

HINNER, J. Detekce a rozpoznávání obličejů osob a jejich identifikační význam. Kriminalistika, 2003, č. 1, s. 3-17

KOHOUT, R., ELIÁŠOVÁ, H. PORIDOS (portrétní identifikace osob). Odborná sdělení Kriminalistického ústavu, 1992, č. 1, s. 16-22

KOHOUT, R., ELIÁŠOVÁ, H. PORIDOS 2.0. Odborná sdělení Kriminalistického ústavu, 1993, č. 3-4, s. 19

MACHUTOVÁ, M., STAVĚL, R. Kouzla kriminalistiky. 1. vydání. Havlíčkův Brod: nakladatelství FRAGMENT, 1996

MUSIL, J. a kol. Kriminalistika. 1. vydání. Praha: Naše vojsko, 1994

MUSIL, J. a kol. Úvod do kriminalistiky. 1. vydání. Praha: Redakčně vydavatelský odbor Policejní akademie ČR, 1994

MUSIL, J., KONRÁD, Z., SUCHÁNEK, J. Kriminalistika. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004

PJEŠČAK, J. a kol. Kriminalistika. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, n. p., 1978

PORADA, V. a kol. Kriminalistika. Brno: Akademické nakladatelství CERM, s. r. o., 2001

RAK, R., SEIGOVÁ, D., STRAUS, J. Identifikace osoby na základě tvaru ucha a jeho otisků – I. Kriminalistika, 2004, č. 1, s. 30-41

RYBÁŘ, M. Základy kriminalistiky. 1. vydání. Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, 2001

SMOTLACHA, Z. Phantomas @. Odborná sdělení Kriminalistického ústavu, 1999, č. 3, s. 24

STRAUS, J. a kol. Dějiny československé kriminalistiky slovem i obrazem (do roku 1939). 1. vydání. Praha: Vydavatelství POLICE HISTORY, 2003

STRAUS, J. a kol. Úvod do kriminalistiky. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2004

STRAUS, J. a kol. Kriminalistická technika. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s. r. o., 2005

metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999

SUCHÁNEK, J., KONRÁD, Z. Vybrané kapitoly úvodu do kriminalistiky a kriminalistické techniky. 1. vydání. Praha: Soukromá sociálně-právní akademie TRIVIS – EXACTUS EDUCO, spol. s.r.o., Praha ve spolupráci s nakladatelstvím ARMEX, Praha, 1994

SUCHÁNEK, J. a kol. Kriminalistika. Kriminalistickotechnické metody a prostředky. 2. upravené vydání. Praha: Policejní akademie ČR, 1999

TITLBACH, Z., TITLBACHOVÁ, S. Význam věkových změn některých portrétních prvků pro kriminalistickou identifikaci osob. Československá kriminalistika, 1979, č. 4, s. 291-305

VANČO, E. Biometrie, biometrika – geneze, vývoj, současné pojetí. Kriminalistika, 2005, č. 1, s. 5-20

Další informační zdroje:

(v závorce uvádím, kdy bylo z daného zdroje čerpáno)

http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/forensics/art/2.html (listopad 2006)

http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/forensics/art/3.html (listopad 2006)

http://www.crimelibrary.com/criminal_mind/forensics/art/5.html (listopad 2006)

http://www.crimelibrary.com/serial_killers/history/ratcliffe_murders/3.html

(listopad 2006)

<http://denik.obce.cz/go/clanek.asp?id=6241460> (prosinec 2006)

http://www.facette.de/eng/index_html.html (leden 2007)

<http://www.fbi.gov/hq/lab/fsc/backissu/april2000/taister.htm> (leden 2007)

<http://www.iure.org/570389> (únor 2007)

<http://kriminalistika.unas.cz/obory/vzhled.htm> (říjen 2006)

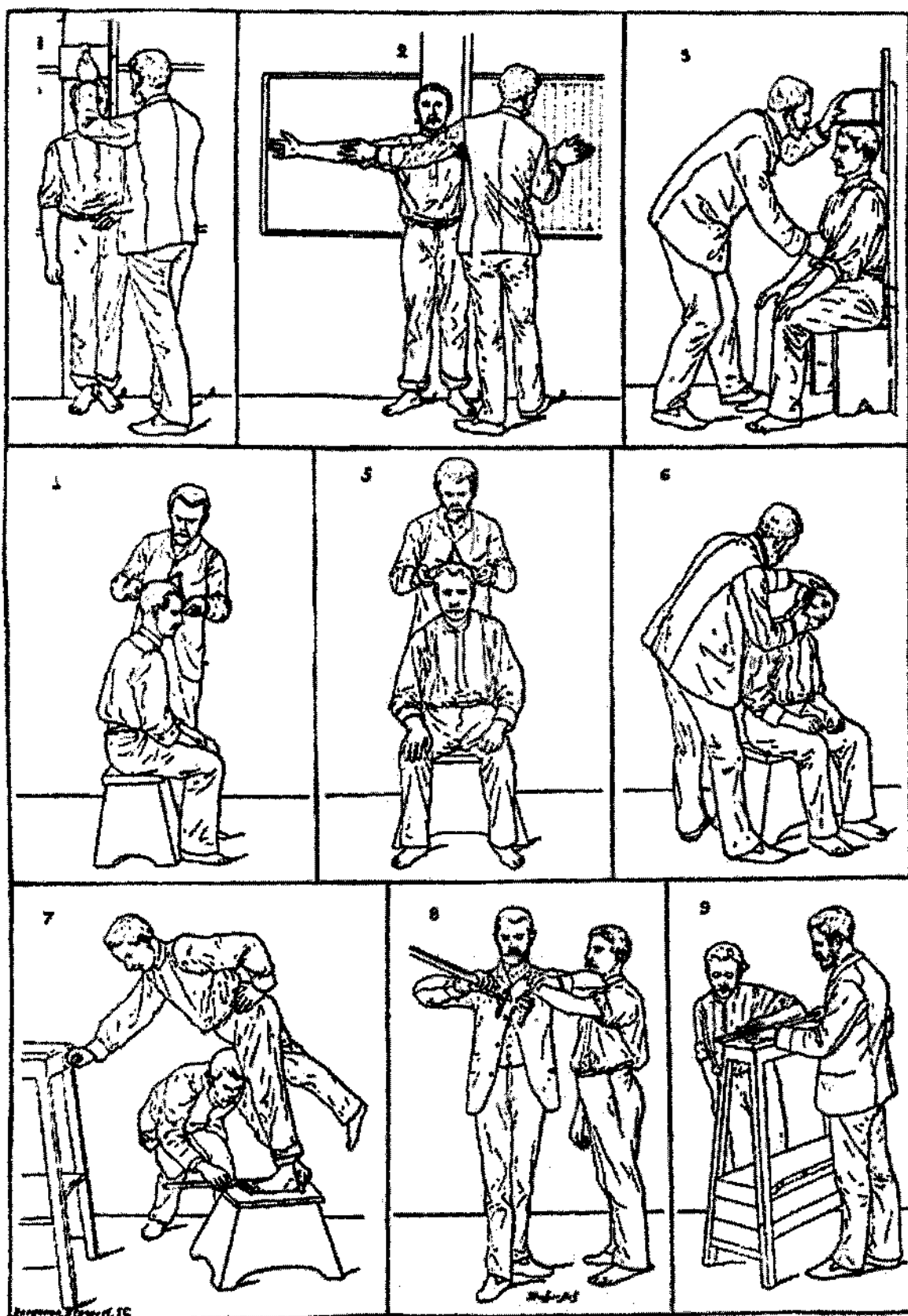
<http://www.mvcr.cz/aktualit/regiony/hradec/bohemia/2001/srpen.html> (leden 2007)

http://www.spsmvbr.cz/cesky/os_stranky/jedlicka/muzeumzla/bertilon/bertilon.html

(říjen 2006)

<http://web.mvcr.cz/ministerstvo/muzeum.html> (březen 2007)

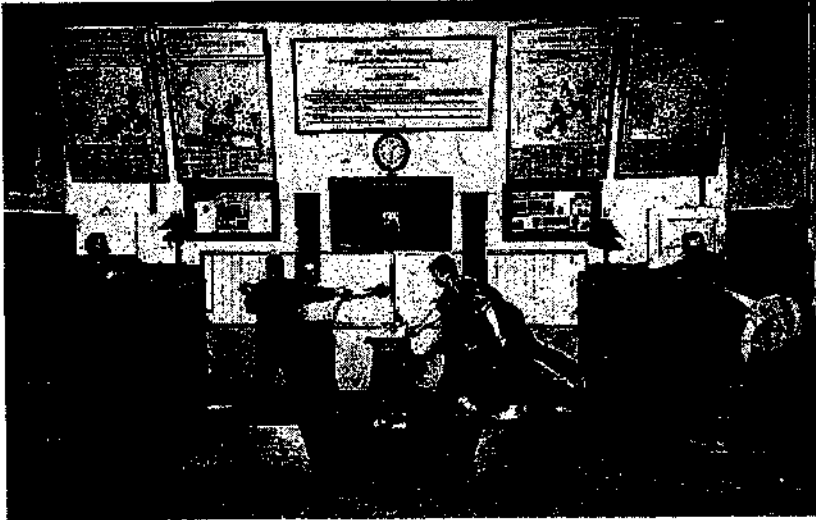
PŘÍLOHY

Obr. 1. Antropometrická měření prováděná Bertillonem

Zdroj: <http://criminaljustice.state.ny.us/ojis/history/measure.jpg>

Obr. 2. Bertillonovo měření zločinců

Zdroj: <http://www.justice.gouv.fr/musee/themes/corps/ecrou/311c.jpg>

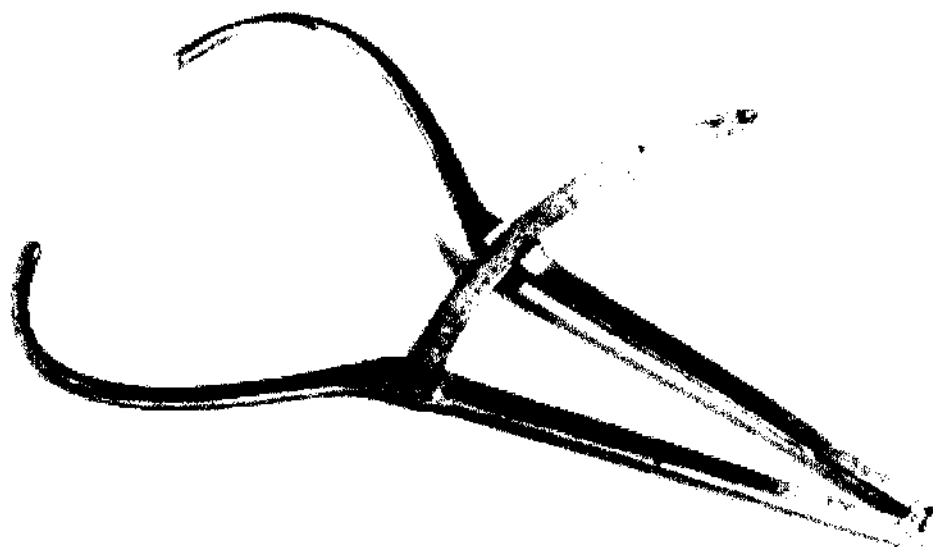
Obr. 3. Antropometrické měření hlavy delikventa

Zdroj: http://www.spsmvbr.cz/cesky/os_stranky/jedlicka/muzeumzla/bertilon/bertilon.html

Obr. 4. Antropometrické policejní pracoviště

Zdroj: http://www.spsmvbr.cz/cesky/os_stranky/jedlicka/muzeumzla/bertilon/bertilon.html

Obr. 5. Bertillonův kefalometr

Zdroj: <http://www.ausl.re.it/biblioteca/html/img/3400/big/40.jpg>

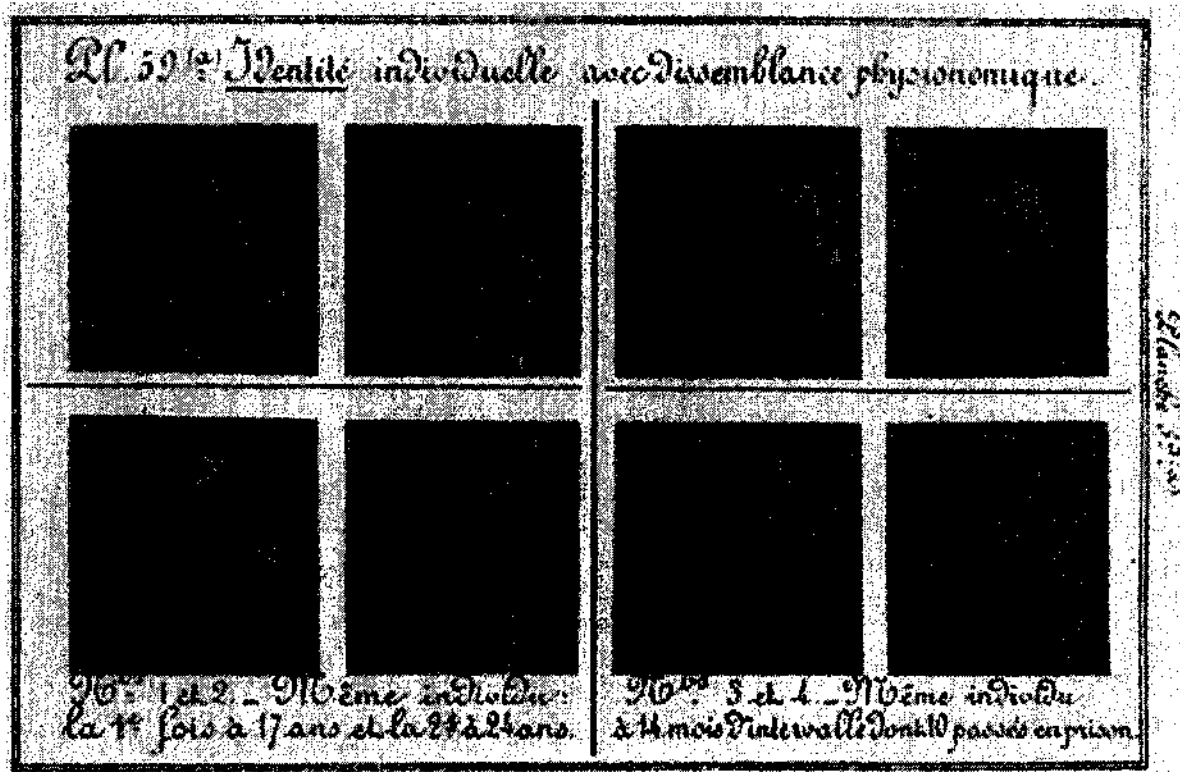
Obr. 6. Kartotéka antropometrických karet

Zdroj: <http://www.yasamdersleri.com/yazi.asp?id=2796>

Obr. 7. Ukázka různých charakteristik jednotlivých portrétních prvků podle Bertillona

Zdroj: http://www.nlm.nih.gov/visibleproofs/media/detailed/iii_c_138.jpg

Obr. 8. Antropometrická karta doplněná o dvě fotografie obličeje („en profil“ a „en face“)

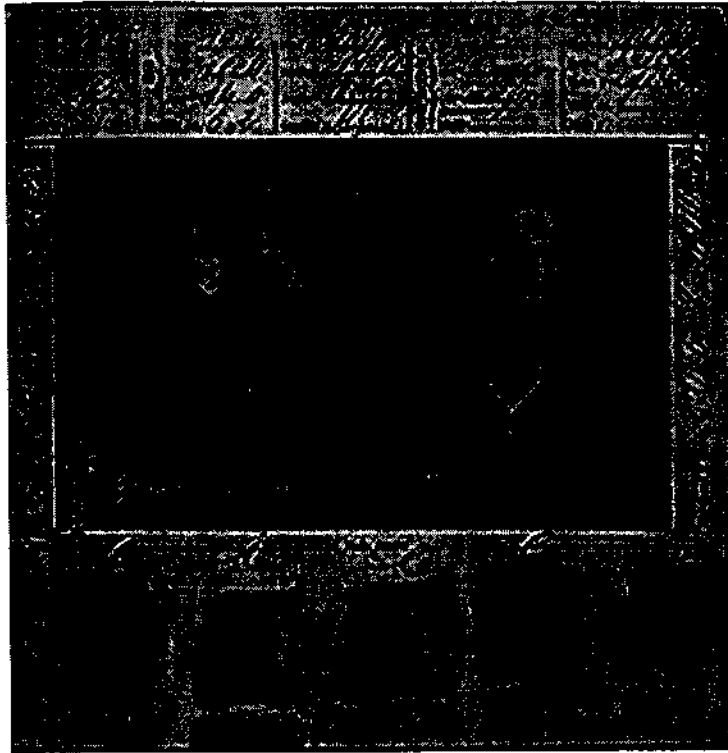
Zdroj:

http://ledroitcriminel.free.fr/utilitaires/iconographie/iconographie_1/bertillon_jpg_view.htm

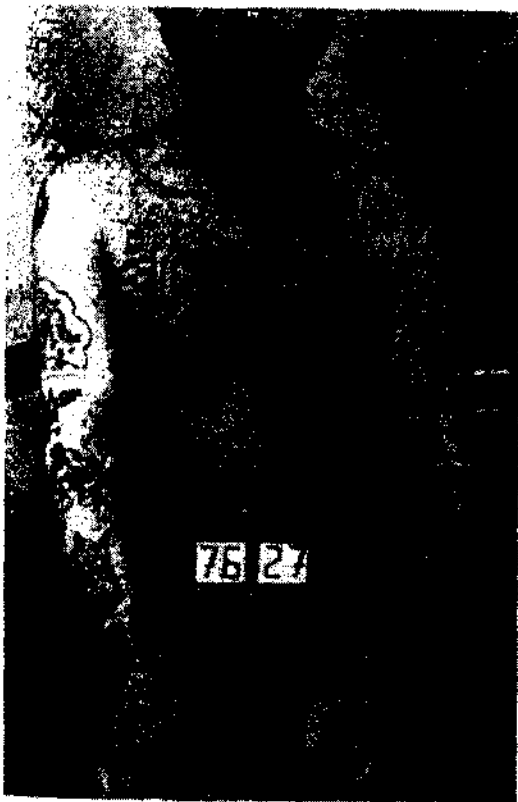
Obr. 9. Detailní fotografie jednotlivých portrétních prvků

Zdroj: <http://www.elangelcaido.org/fotos/bertillon.jpg>

Obr. 10. Antropometrická karta doplněná o otisky prstů

Zdroj: http://www.cite-sciences.fr/francais/ala_cite/expositions/biometrie/img/winopen/visu_principal_anthropo.jpg

Obr. 11. Tetováž na prsou

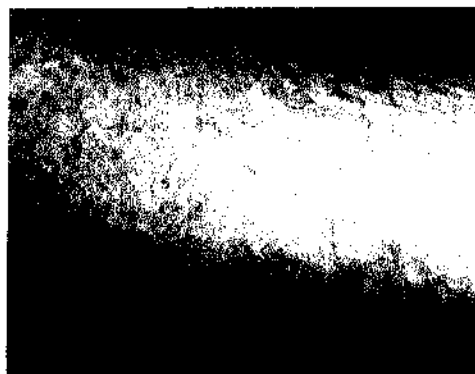
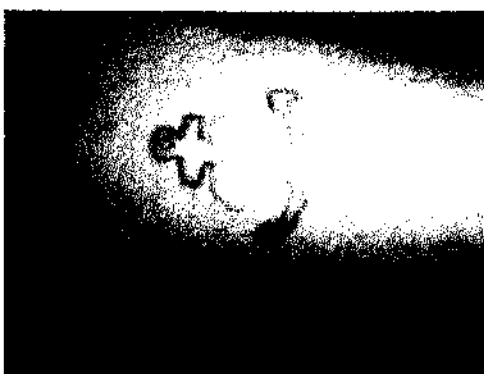

Obr. 12. Tetováž na zádech

Obr. 13. Ukázka tetováže

Zdroj: <http://sweb.cz/Viktor.schubert/tetovani.jpg>

Obr. 14. Ukázka vzhledu kůže po odstranění tetování

Zdroj: <http://www.asklepion.cz/problemy/tetovani-odstraneni/>

Obr. 15. Formulář úředního popisu osoby určený pro informační systém NTC

FORMULÁŘ POPISU OSOBY
pro informační systémy KP
(NTC POS)

Č.j.: .....

Dne ..... hod. .... Podpis policisty .....

Poučení: V předloženém formuláři je možno popsat osobu, kterou máte před sebou, kterou znáte, nebo jste viděl(a) v souvislosti s vyšetřovanou událostí.
Při vyplňování údajů, které odpovídají popisované osobě křížkuje v okénku u odpovídajících údajů, v místech s tečkami určenými pro text píše hlubokým písmem.

POPIS POSTAVY

Pohlaví Muž Žena

Stáří zdánlivé: .....
skutečné: .....

Postava Vyška: ..... cm

hubená
 střední
 obézní

Délka paží (v poměru k postavě)

krátká
 průměrná
 dlouhá

Tvar paží

tenké
 silné
 otylé
 svalnaté
 kostnaté
 střední

Délka prstů

krátké
 střední
 dlouhé

Nehty

dlouhé
 střední
 krátké
 ulámané
 okoušvané
 udržované
 zanedbané

Dolní končetiny (v poměru k postavě)

krátké
 průměrná
 dlouhá

Silva dolních končetin

tenké
 hubené
 střední
 silné
 silná síťka
 silná lýtka
 vystouplá kolena

Tvar dolních končetin

rovné
 do „O“
 do „X“
 nepravidelné

Postavení chodidel

rovnoběžné
 špičky k sobě
 špičky od sebe

Délka chodidla: ..... cm

Velikost obuvi: .....

Držení těla

vzpřímené
 nachýlené dopředu
 nachýlené dozadu
 nachýlené nalevo
 nachýlené napravo

TETOVÁNÍ A JINÁ KOŽNÍ ZVLÁŠTNÍ ZNAMENÍ

Označte příslušným písmenem na obrázku postavy a doplněte popis.

T tetování: .....

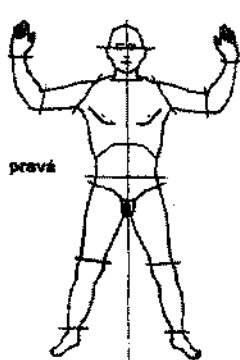
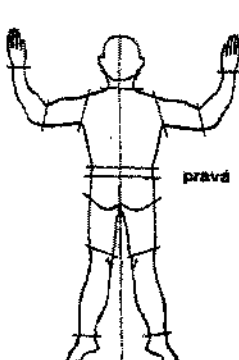
J jizva: .....

M mateřské znaménko: .....

B bradavice: .....

P pigmentová skvrna: .....

K kožní defekty (trvaly): .....

ZVLÁŠTNOSTI

Hlava

nepoměrně velká
 nepoměrně malá

Oči

opuchlý
 tukové vaky
 vrásčité
 trudový
 napaďná vpadlá tvář
 alkoholický
 mongolismus
 ochrnutá část obličje

Oči

zapadlé
 vypoulené
 malé
 velké
 rozdílná barva očí

vasa
 páška
 proleza
 obní skvrny
 kontaktní tečky
 chybí

Břýle

dioptrické
 idiovanná skla
 protisluneční
 motocyklové
 pracovní (jiné)
 chybí

Obočí

nepravidelnost růstu
 obarvené
 dokreslené
 barevné skvrny
 vyholené, vyřhané
 umělé

Vlasy

ostré úhly jiné barvy
 přilísk
 vyřsaná místa
 paruka
 nepravidelnost růstu

Nos

zmačknutý
 zahnutý vpravo
 zahnutý vlevo
 pokrivený
 zkrivený
 zduřelý
 trudovitý
 zarudlý
 bradavičnatý
 podkožní cysty
 poúrazové změny
 kožní výměňky

Rty

rozpraskané
 opar
 zjevný pysk
 rozřep
 hluboká rýha

Zuby

vyčnívající
 šikmo postavené
 rostlé přes sebe
 nerovné
 ulámané
 příliš malé
 příliš velké
 husté
 velké mezery
 předkus
 pokus
 obnažené krčky
 viditelné vadby a kazy

Břada

rozpolcená
 dvojitá

Paže

amputace v předloktí
 amputace v nadloktí
 amputace v rameni
 proleza
 jiná deformace: .....

Ruce

amputace v zápěstí
 jemně dílané
 mozaikové dílané
 deformované klouby
 vystouplé klouby
 rozpraskaná pokožka
 jiné deformace: .....

Prsty

amputace špiček prstů
 amputace prstů
 ochrnuté
 artritické
 deformované

Dolní končetiny

amputace prstů
 amputace chodidla
 amputace v holeni
 amputace ve stehni
 poúrazové změny
 proleza
 kratší končetina

Tělo

zhrnuté
 shrbené
 kulatá záda
 vyproklé břicho

Otče

rychlá
 pomalá
 vraská
 šikavá
 plíšvá
 kolébavá
 používá hole
 používá dvou holi
 používá berle
 používá hlávou
 používá rameny
 výrazné pohybuje pažemi
 kulhá

Délka kroku

napaďně krátká
 napaďně dlouhá

Řec

rychlá
 plynulá
 pomalá
 rozvířčná
 kokta
 zadržává
 zajíka se
 nesarozumitelná
 kuřkavá
 vydává skřeky
 nářečí (slang): .....

cití přízvuk: .....

opakování slov: .....

Hlas

hluboký
 vysoký
 apavý

Vadná výslovnost

sykavek
 hlásky ř
 hlásky r
 jiných hlásek: .....

Řeč a sloh

němý
 hluchý
 nedořýchavý
 hluchoněmý

Znalost jazyků
(Vyplňte A-aktivní, P-passivní)

slovenský
 romský
 německý
 anglický
 francouzský
 italický
 španělský
 portugalský
 ruský, ukrajinský, běloruský
 polský
 maďarský
 srbochorvatský
 rumunský
 bulharský
 jiný: .....

HLAVA EN FACE

Obrys obličeje

eliptický

oválný

oválný
zúžený k čelu

kulatý

obdelníkový

trojuhlový

kosočtverečný

acrobatický

čarčované
lichoběžníkový

pětiboký

Tvar obličeje

 hubený
 souměrný
 plný

Barva obličeje

 bílý
 žlutý
 tmavý až černý
 bronzový (zčervenalý)
 načatý
 růžový
 normální

Výška čela

 malá
 střední
 velká

Šířka čela

 malá
 střední
 velká

Barva očí

 šedá
 modrá
 zelená
 hnědá
 černá

Položka očí

 rovná
 vnější koutek výše
 vnější koutek níže

Oční štěrbyny

 úzké
 střední
 široké

Vzdálenost očí

 blízko sebe
 střední vzdálenost
 daleko od sebe

Brádka horního víčka

 viditelná
 částečně viditelná
 překryta

Šířka obočí

 malá
 střední
 velká

Vrásky

čelní

mezi obočím

kolem očí

kolem koutků úst

brádavá čára

příčná na kořeni nosu

spánkové

nosoretní

lícní

podbradové

Hustota obočí

 malá
 střední
 velká

Vzdálenost obočí

 široká
 malá
 střední
 velká

Tvar obočí

 přímé
 obloukovité
 lomené

Barva vlasů

 plavé (blond)
 hnědé
 hnědočerné
 černé
 ryšavé
 šedé
 bílé
 melir
 odbarvené
 obarvené

Tvar vlasů

 rovné
 vlnité
 kudrnaté
 vlny
 spirálové

Délka vlasů

 dlouhá
 středně dlouhá
 krátké
 vyholené

Hranice vlasů nad čelem

rovná

konvexní
(do čela)

konkávní

sočká
(koučly)

Hojnost vlasů

 hustá
 středně hustá
 řídká
 čelní pleš
 temenní pleš
 skvrňovité pleš

Čes

 přáníka vlevo
 přáníka vpravo
 přáníka uprostřed
 česané dopředu
 česané dozadu
 patka vlevo
 patka vpravo
 na ježka
 do hoľa
 krátké kotlety
 dlouhé kotlety
 copánek
 punk
 zviněné kulmo
 urvalá
 neupravené

Barva vousů

 plavé
 hnědé
 hnědočerné
 černé
 ryšavé
 prořezané
 šedé
 bílé
 melir
 zafialově
 odbarvené
 obarvené

Tvar vousů

 hladké
 vlnité
 kartáčovité

Hustota vousů

 hustá
 středně hustá
 řídká
 řídká
 vyhlásané místa

Štěrba vousů

 oholen
 nepořizuje se hořit
 knír
 plnovous
 bradka
 líčousy
 kotlety
 stružné

Šířka nosu

 malá
 střední
 velká

Hrot nosu

zploštělý

zaoblený

ostří

rozvořený

Šířka kořene nosu

 úzký
 střední
 široký

Šířka úst

 úzká
 střední
 široká

Barva rtů

 bílé
 jasné červené
 tmavé červené
 fialové
 namodralé

Výška rtů (H - horní, D - dolní)

 tenký
 střední
 silný
 starší

Obrys rtů (H - horní, D - dolní)

 obloukovitý
 lukovitý
 zviněný

Barva zubů (H - horní, D - dolní)

 bílé
 žluté
 hnědá
 při kořenech zčernalé

Umělé zářezby

 plomby
 kovové korunky
 jiné korunky
 můstky
 extrahované zuby
 proteza

Šířka brady

 úzká
 střední
 široká

Tvar brady

hranatá

špičkatá

kulatá

prohloubená

Důlek na bradě

chybí

nevýrazný

výrazný

Ústní bolteček

 příměhlý
 odstávající

Plocha bolteček

rovninná

konkávní

konvexní

PRÁVÝ PROFIL HLAVY

Tvar hlavy

kulatá

oválná
(oválná)

hranatá

s šikmým hrboletem

s symetrickým hrboletem

s typickým hrboletem

Přechod čela ve hřbet nosu

plynulý

mírně
prohřbený

se zářezem

Délka nosu

 malá
 střední
 velká

Základna hrotu nosu

nahoru

vodorovně

odů

Profil úst

převládá
horní ret

vyhnutý
dolní ret

Brada

vystupující

rovná

ustupující

Umístění ušního boltce

 středně vysoko
 nízko

Obrys boltce

oválný

hranatý

zakulatěný

Reliéf ucha

 plochý
 střední
 silně modelovaný

Šířka lůžky

 úzká
 střední
 široká

Darwinův hrbolek

slabě
zřetelný

zřetelný

Velikost laičku

 malé
 střední
 velké

Dolní okraj laičku

 přímý
 vlnitý

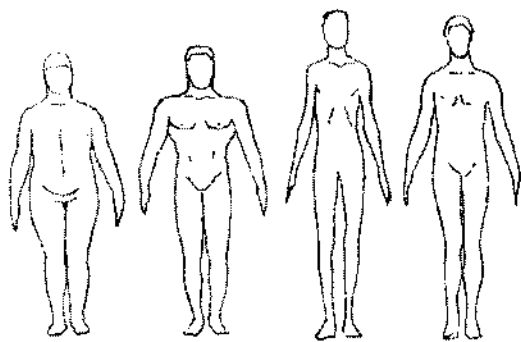
Vypsal(a)

Datum: .....

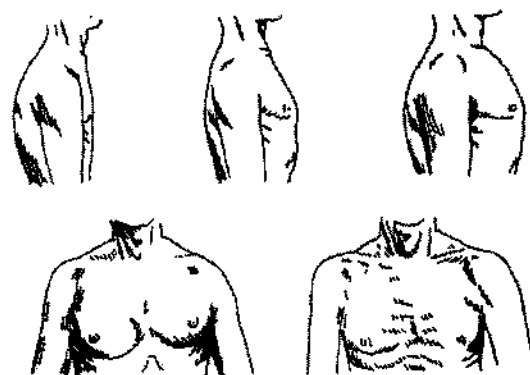
Místo: .....

Podpis: .....

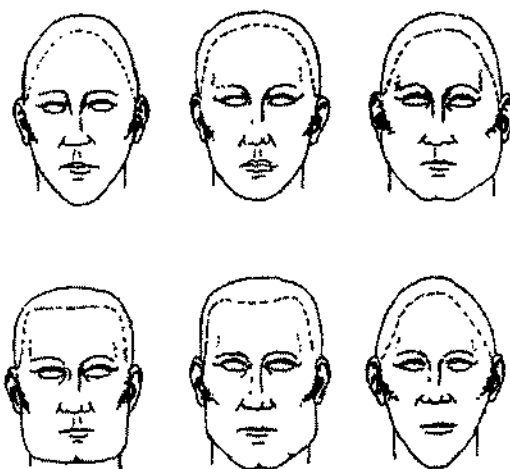

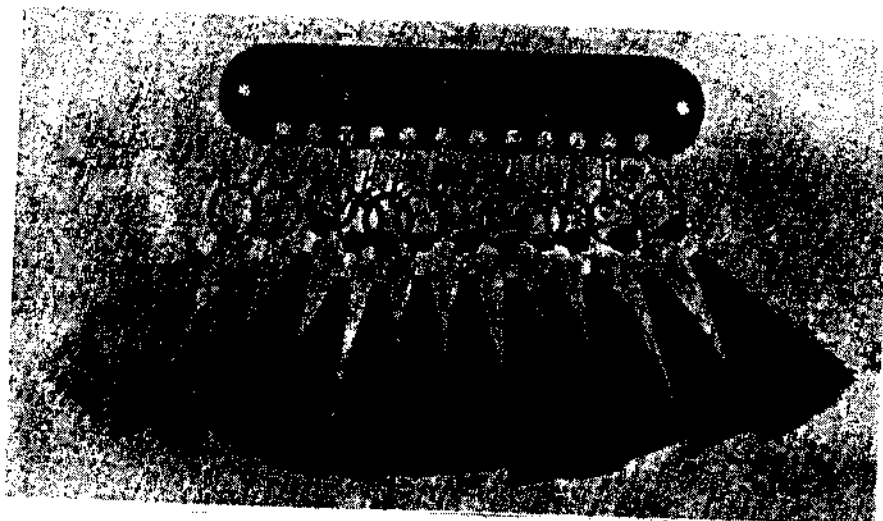
Obr. 16. Typy postavy

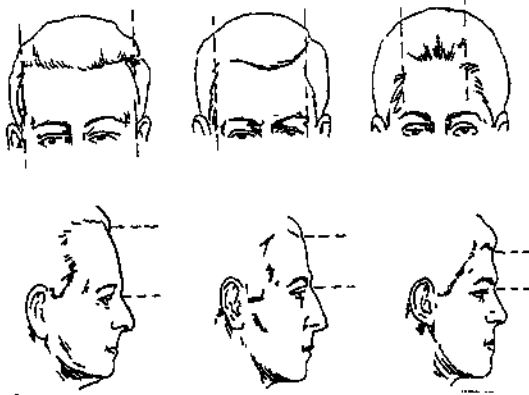
Obr. 17. Typy hrudníku

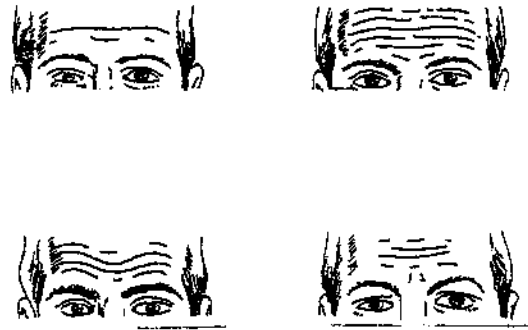
Obr. 18. Typy obličejů

Obr. 19. Vlasová vzorkovnice

Obr. 20. Typy čela

Obr. 21 Čelní vrásky

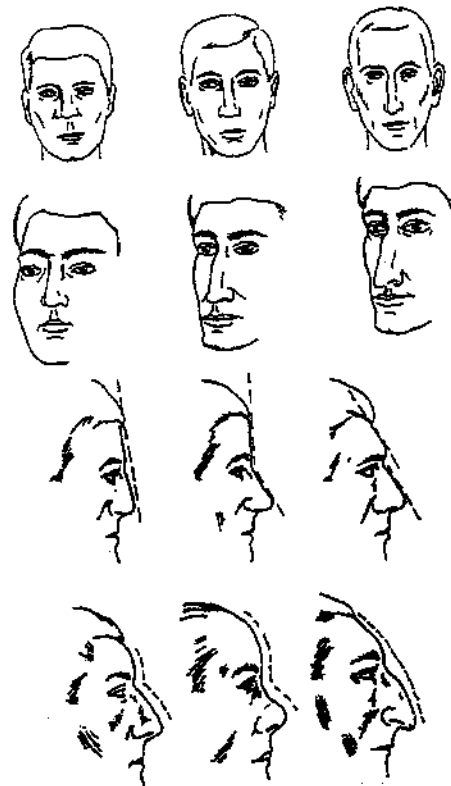
Obr. 22. Typy obočí podle srůstu

Obr. 23. Typy očí (rovné, šikmé vně, šikmé dovnitř)

Obr. 24. Různé tvary ušního boltce

Obr. 25. Typy nosů

Obr. 26. Vrozená vada rukou

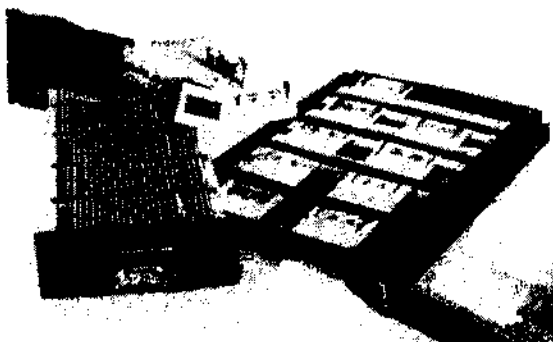
Obr. 27.

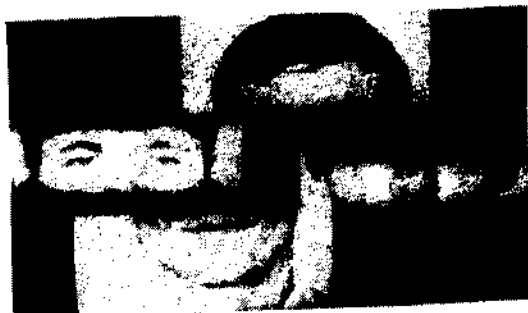
Obr. 28.

Zkreslenost výsledného portréru sestaveného metodou fotorobotu při použití obličejových partií různé velikosti s různým světelným kontrastem

Zdroj: <http://foto.germany.ru/albums/5/0/33150/Fotorobot.highlight.jpg>
<http://www.nezavisne.com/slike/Fotorobot-osumnjicenog.jpg>

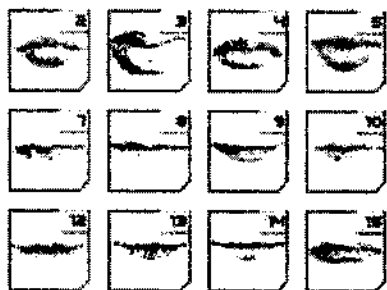
Obr. 29. Katalog a sada diapozitivů používaná při sestavování mozaikového portréru

Obr. 30. Promítání jednotlivých diapozitivů s obličejovými prvky a sestavování mozaikového portréru

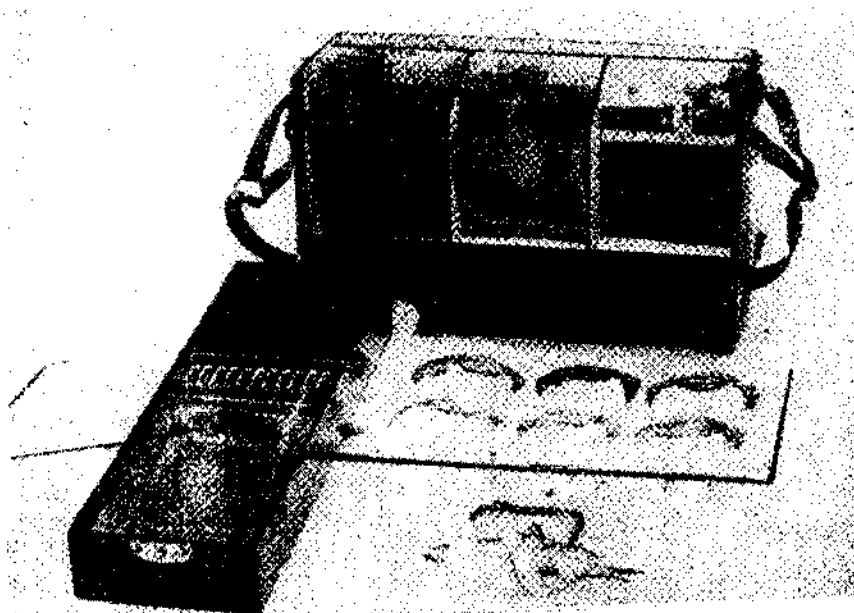

Obr. 31. Sestavený mozaikový portrét , který dopomohl k vypátrání pachatele (vlevo), a fotografie pachatele (vpravo)

Obr. 32. Předkreslené části obličejů využívané k sestavování portrétů přístrojem Identikit

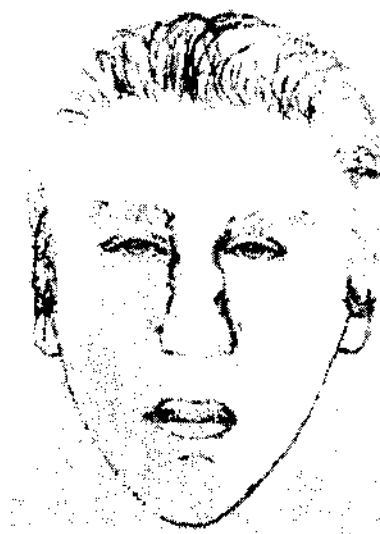
Zdroj:<http://www.educared.org.ar/tamtam/images/identikitis.jpg>

Obr. 33. Polská verze Identikitu IRK I

Obr. 34. Polská verze Identikitu IRK II

**Obr. 35. Portrét sestavený
na přístroji IRK II**

**Obr. 36. Výsledný portrét sestavený
metodou Identikitu**

Zdroj obr. 36:

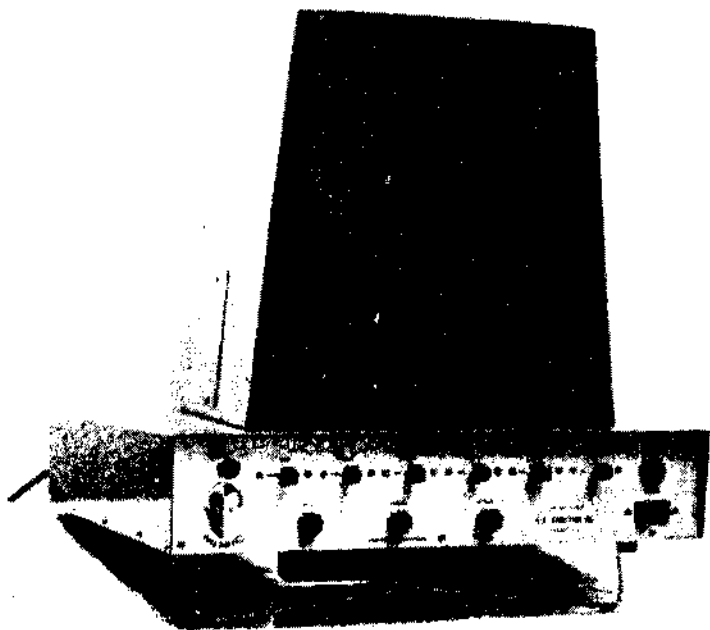
http://www.poliziadistato.it/pds/chisiamo/territorio/reparti/scientifica/images/Identikit_1.jpg

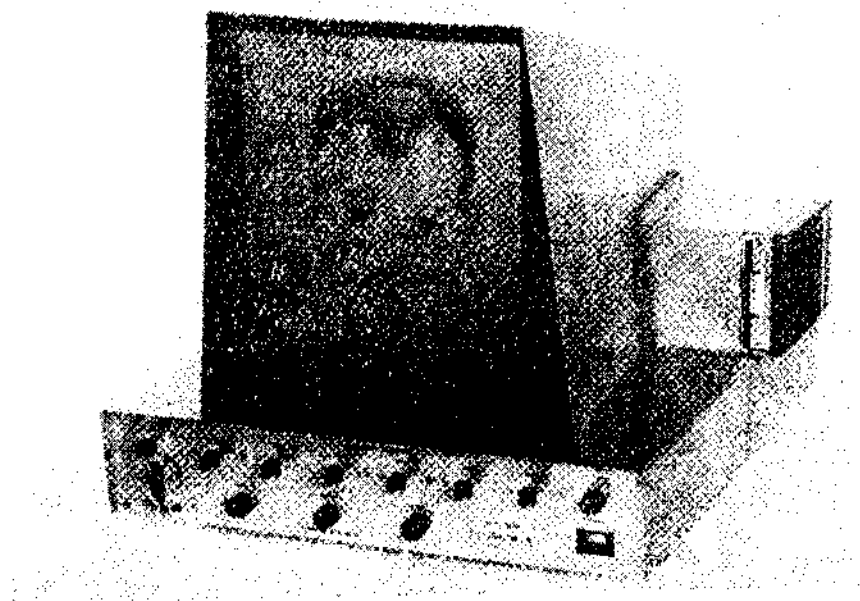
**Obr. 37. Různé možnosti úpravy
sestavovaného portrétu**

Zdroj obr. 37:

<http://archivo.elnuevodiario.com.ni/2000/octubre/15-octubre-2000/nacional/nacional11.jpg>

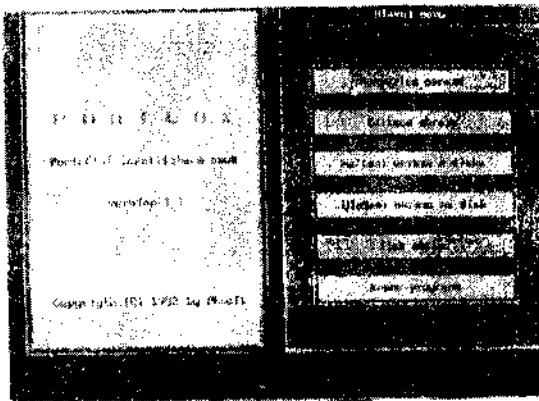

Obr. 38. Americký přístroj MIMIC

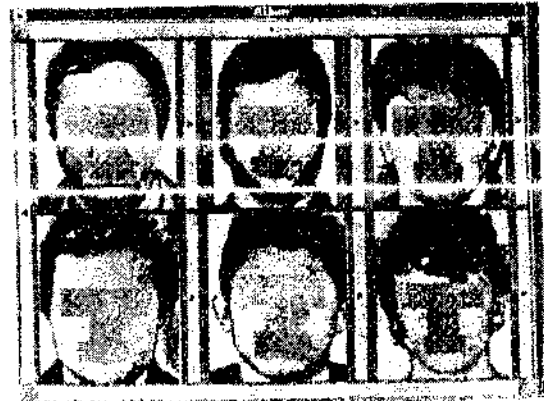

Obr. 39. Polaroidní kamera na boční straně přístroje MIMIC umožňuje trvalé zachycení sestaveného portréту

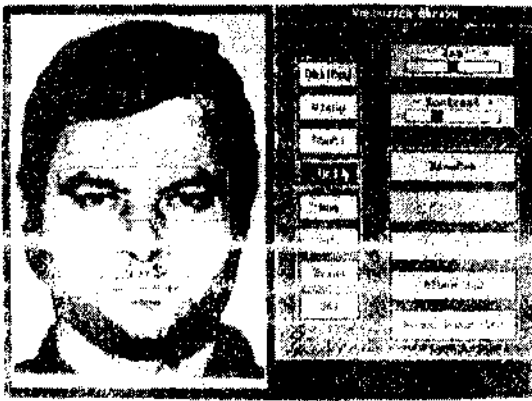
Ukázka procesu sestavování portrétní počítačový programem PORIDOS

Obr. 40. Sestavování portrétní probíhá „Kompozice obrazu“

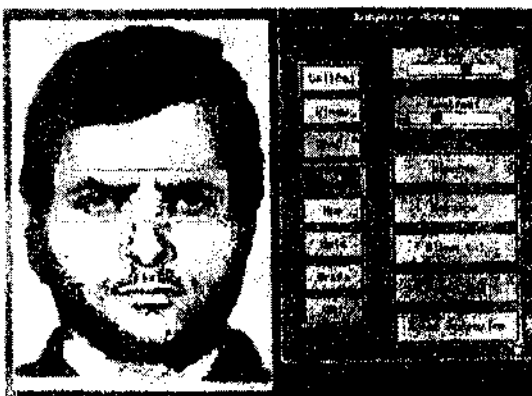
Obr. 41. Výběr tvaru v režimu obličej

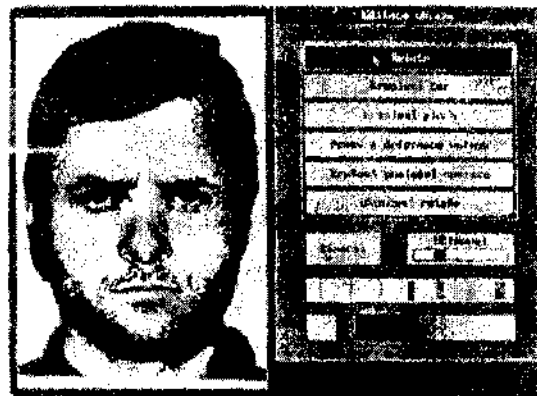
Obr. 42. Volba jednotlivých obličejových prvků pomocí počítačové myši

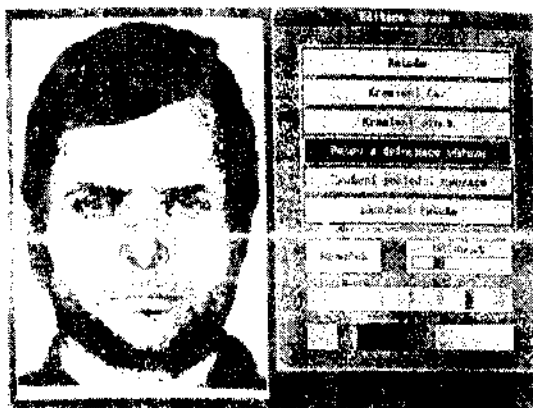
Obr. 43.

Obr. 44. Pomocí počítačové myši lze měnit velikost, jas či světelný kontrast jednotlivých částí nebo celého obrazu

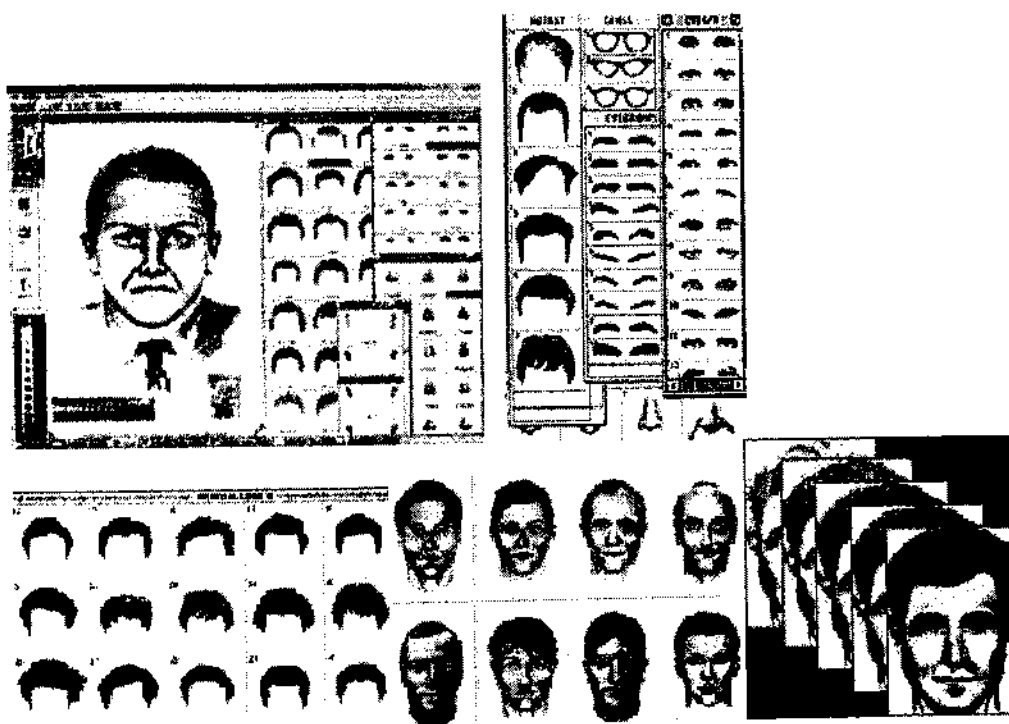
Obr. 45. Prostřednictvím funkce „Retuše“ je možné zahladit přechody mezi jednotlivými obličejovými partiemi

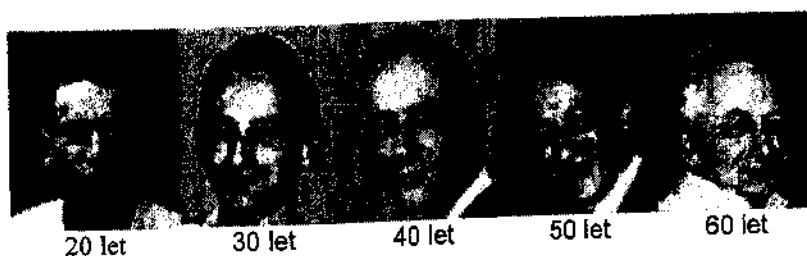
Obr. 46. Funkce „Posuv a deformace výřezu“ umožňuje změnu proporcí zvolených obličejových prvků

Obr. 47. Podle potřeby lze dokreslit vlasový porost, vousy apod.

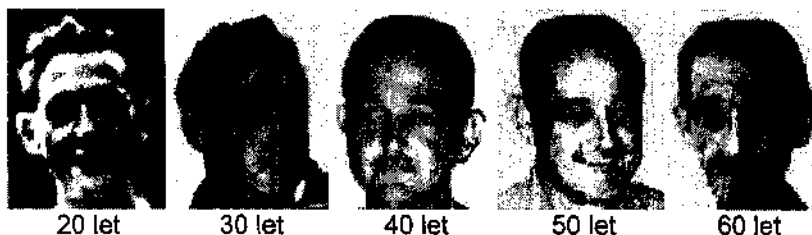

Obr. 48. Tvorba portréту pomocí počítačového programu FACETTE
Zdroj: http://www.facette.de/eng/index_html.html

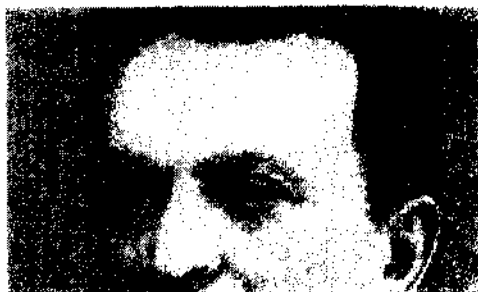

Obr. 49. Fotografie dlouhodobého kuřáka ilustrující změny ve vzhledu obličejových prvků v průběhu 40 let
Zdroj: <http://www.fbi.gov/hq/lab/fsc/backissu/april2000/taister.htm>

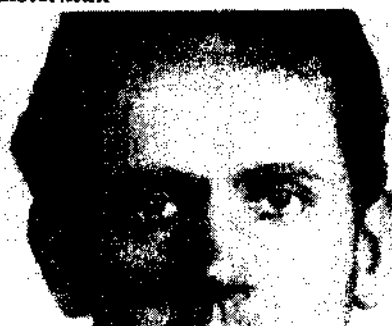

Obr. 50. Vliv dlouhodobého nadměrného požívání alkoholu na vzhled člověka
 Zdroj: <http://www.fbi.gov/hq/lab/fsc/backissu/april2000/taister.htm>

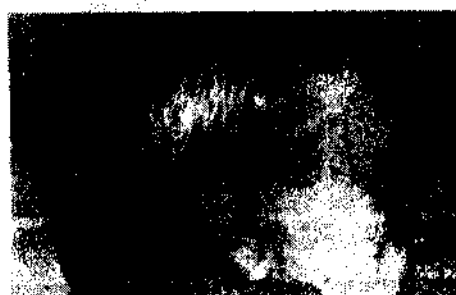
Obr. 51. Posun hranice vlasů nad čelem a na skráních, prořidnutí vlasů v čelní partii (věk 38 a 61 let)

Obr. 52. Prohloubení vodorovných čelních vrásek a vytvoření svislých vrásek nad kořenem nosu (věk 27 a 39 let)

Obr. 53. Zvýšení obočí v důsledku zvětšení nadobočních oblouků (věk 27 a 33 let)

Obr. 54. Prodloužení ušního lalůčku a prohloubení vrásek před ušním boltcem (věk 38 a 62 let)